

SUOMEN ASEVIENTI 2011

TEEMANA IHMISOIKEUDET

SAFER GLOBE
FINLAND

RAUHAAN JA TURVALLISUUDEN
TUTKIMUSVERKOSTO

sisällysluettelo

Johdanto	3
Maailman asekauppa 2011	5
Suomen ase- ja sotatuotevienti 2011	7
Aseita ja niiden käyttöä rajoittavat sopimukset	17
Asevalvonta ja luottamuksen edistäminen	21
Harmaa lista	24
Sanasto	29
Lähteet ja kirjoittajat	30

artikkelit

Suomi ei valvo kidutusvälineiden vientiä	14
Asevientikiellot osana kansainvälistä turvallisuuspolitiikkaa	19
Kohti vastuullisempaa asekauppa	23

Suomen aseventi 2011 - Teemana ihmisoikeudet

© 2013 SaferGlobe Finland ja kirjoittajat.

Raportin tietoja käytettäessä tai siteerattaessa on lähteeksi ilmoitettava Suomen aseventiraportti tai SaferGlobe Finland.

Kansikuva Antti Pekkala

Ulkoasu ja taitto Mikko Branders
Kirjapaino MarkPrint, Lahti 2013

ISBN 978-952-6679-00-6 (nid.)

ISBN 978-952-6679-01-3 (pdf.)

SaferGlobe Finland rakentaa kestävää yhteiskuntaa luomalla rauhan- ja turvallisuuden strategioita sekä työvälineitä yhteisölle ja yksilölle.

Tutkimme asevaraista turvallisuutta ja osana sitä julkaisemme Suomen aseventiraporttia. Voit tutkea työtämme esimerkiksi liittymällä kannatusjäseneksi, lisätietoja verkkosoiteessa www.saferglobe.fi. Tämän raportin julkaisua ovat tukeneet mainoksinsa Suomen Sadankomitea ja Kirkon Ulkomaanavun Changemaker-nuorisoverkosto sekä lahjoituksin alla luetellut organisaatiot.

Rauhanliitto

JOHDANTO

Vuonna 2011 Pohjois-Afrikan ja Lähi-idän valtiossa järjestettiin mielenosoituksia, joissa vaadittiin taloudellisia, sosiaalisia ja hallinnollisia uudistuksia. Kyse oli pitkään pinnan alla kyteneestä muutoksesta, joka osaltaan kulminoitui nuorison turhautumiseen ja vuosikymmeniä hallinneiden vallanpitäjien kyvyttömyyteen nähdä muutoksen tarvetta. Protestoijien ja valtioiden reaktiot vaihtelivat maasta toiseen. Libyassa ja Syriassa ajauduttiin sisällissotaan, Egyptissä, Tunisiassa, Jemenissä ja Bahrainissa nähtiin väkivaltaisia yhteenottoja. Niissä valtioissa, joissa protestit päättettiin tukahduttaa, hallinto turvautui pakkovallan käyttämiseen. Viestintäverkkoja kuten puhelin- ja internetliikennettä valvottiin ja rajoitettiin. Mielenosoituksia hajotettiin pampujen, kyyneleiden, haulikoiden ja tarkka-ampujien avulla. Pidätettyjä ihmisiä uhkailtiin, painostettiin ja pahimillaan kidutettiin. Näistä syistä johtuen Suomen aseventi 2011 raportin teemaksi on nostettu ihmisoikeudet.

Arabikevään tapahtumat muistuttavat, kuinka vaakaan ja luotettavana pidetty hallinto voi nopeastikin romahdattaa. Tällöin valtion asevarastojen turvallisuus voi vaarantua, ja aseet voivat joutua väärin käsiin. Kansainvälisellä yhteisöllä on tarvittaessa oltava kyky asevarastojen turvaamiseen. Vakavimmillaan voi käydä kuten Libyassa, missä ryöstettyjen asevarastojen sisältö päätyi tunnetuin seuraaksiin Maliin. Tämän takia vienilupapäätöksiä tehtäessä on jo EU:n aseventisääntöjen mukaan kiinnitettävä huomiota kohdevaltion asevalvontajärjestelmän toimivuuteen. Suomi itse on hyvä esimerkki ristiriitaisesti toimivasta valtiosta. Se noudattaa yhtä maailman korkeatasoisimmista aseventijärjestelmistä, mutta arviomme luvussa 5 osoittaa järjestelmässä olevan runsaasti parannettavaa. Tekemämme tutkivan journalismin artikkeli paljastaa, ettei kidutusvälineiden vienilupajärjestelmää ole toteutettu lainkaan.

On myös mahdollista, että valtiot jälleenievät aseita kysymättä lupaa alkuperäiseltä myyjävaltiolta. Persianlahden maista ainakin Arabiemirikuntia on epäilty aseiden jälleenviennistä lupaehojen vastaisesti. Tästä syystä Sveitsi lopetti aseviennin Arabiemirikuntiin. EU:n aseventisääntöjen tuijottaminen jättää varjoonsa sen seikan, että myös EU-maat – joihin suuntautuvaa vientiä säännöt eivät koske – voivat olla osallisina konflikteissa tai kiduttamisessa ”terrorisminvastaisen sodan” varjolla tai viedä aseita eteenpäin. Ainakin Ranska on aseistanut Libyan kapinallisia. Jälkikäteistä selvit-

mistä helpottaa, jos viranomaisilla on tiedossa mitä on viety ja minne. Tällä hetkellä selvityksen tekeminen ei ole Suomessa mahdollista, koska kaksikäyttötuotteiden ja kaupallisten aseiden sekä ammusten toteutunutta vientiä ei seurata.

Tehokkaan asevalvontajärjestelmän tarkoituksesta on ennaltaehkäistä konflikteja sekä sota- ja ihmisoikeusrikoksia. Harmaaksi listaksi nimeämässämme listassa kerromme kolmesta tapauksesta, joissa tämä pyrkimys ei ole toteutunut. Suomen asevalvontajärjestelmän puutteet osoittavat, että jotakin on tehtävä. Yksi tehokas keino olisi muiden maiden kuten Britannian tavoin perustaa strategisten tuotteiden vientivalvonnytayksikkö. Jotta valvontayksikkö kykenisi tehokkaaseen asevalvontaan tulisi sitä vahvistaa aseiden ja voiman käytön teknisellä asianuntemuksella, tutkimus- ja analyysikapasiteetillä sekä rikostiedusteluorganisaatiolla.

Edelliset raporttimme ovat herättäneet keskustelua ja käymme käsillä olevassa raportissa läpi huomiota herättäneitä keskeisiä tapahtumia. Lokakuussa 2011 julkaistussa vuoden 2009 raportissa kerroimme sähävainto- ja mittalaiteteknologiaa valmistavan Vaisalan sotatuotetuotannosta. Raportin seurauksena rauhanjärjestö Sadankomitea pyysi oikeuskansleria selvittämään olisiko osalta Vaisalan teknologiasta pitänyt vaatia vienilupaa. Ylen MOT-ohjelma (14.2.2012) kertoi Vaisalan tykistön ballistisen sähävaintojärjestelmän kaupoista muun muassa Intiaan ja Saudi-Arabiaan. Ohjelmassa ulkoasiainministeriö kertoi sähävaintoteknologian olevan EU:n kaksikäyttötuotteiden kauppa säätelevän asetuksen mukaan vapautettu vientivalvonnyasta, koska sähävaintoteknologia luetaan tavanomaiseksi siviiliteknologiaksi. Vaisalan edustaja taas kertoi, ettei tykistön ballistisella sähävaintojärjestelmällä ole mitään järkevää sivilikäyttöä. Oikeuskansleri ei ollut vastannut kanteluun tämän artikkelin kirjoitusajan kohtaan eli helmikuuhun 2013 mennessä.

Huhtikuussa 2012 julkaistussa vuoden 2010 raportissa selvitimme, ketkä rahoittavat ydinaseita valmistavia yrityksiä. Selvisi, että kyseisiä yrityksiä omistavat suoraan tai epäsuorasti sijoitusrahastojen kautta suomalaiset institutionaaliset sijoittajat pankeista eläkerahastoihin. Tiedot uutisoitiin julkistuspäivänä laajasti niin illan pääuutislähetyksessä TV1:ssä kuin monissa muissa tiedotusvälineissä. Raportissa kerrottiin brittiläisen BAE Systemsin ja italialaisen Finnmeccanican ydinaseiden valmistuksesta. Tammikuussa 2013 Norjan eläke-

rahaston eettinen toimikunta ilmoitti poistavansa BAE Systemsin, Finnmeccanican ja FMC:n ydinaseita valmistavien yritysten mustalta listalta. Yritykset ovat ilmoittaneet, ettei niiden yhteisesti omistama MBDA on keskeyttänyt Ranskan ASMP-A ydinohjuksen valmistamisen.

Raportin julkaisun jälkeen ammattiilitto Pro kiisti¹, että sillä olisi epäeettisiä sijoituksia. Pro oli mukana selvityksessämme, sillä se omisti rahastoyhtiötä, jotka taas omistivat ydinaseita valmistavia yrityksiä. Se ei kuitenkaan ollut sijoittanut suoraan niihin rahastoihin, jotka olivat tehneet kyseenalaisia sijoituksia. Tekemäämme tulkintaa kritisoitiin liian laajaksi, ja totta onkin, ettei sijoittajan vastuun rajojen määrittelemisen epäsuorassa sijoittamisessa ole helppoa. Jos Pro on tietoisesti valinnut sellaisia rahastoja, joissa ei ole kyseenalaisia sijoituksia, on sen katsottava toimineen eettisesti.

Evangelisluterilaisen kirkon eläkerahasto oli sijoittanut rahastoon, jonka sijoituksista osa oli kyseenalaisia. Kirkon eläkerahastosta kerrottiin, että kyse on indeksirahastosta, joka sijoittaa rahat automaattisesti tiettyllä matemaattisella kaavalla, eikä sijoittaja voi näin ollen tietää mihin rahat menevät. Kirkon eläkerahasto on sitoutunut vastuulliseen sijoittamiseen, ja on aiheellista pohtia voiko toiminta todella olla vastuullista, jos ei tiedetä, mihin varat on investoitu. Raportin julkistamisen jälkeen eläkerahasto ilmoitti muuttavansa sijoituspolitiikkansa ja välittävänsä jatkossa sijoittamista ydinaseiden valmistamiseen. Kirkko on ollut vastuullisen sijoittamisen uranuurtaja Suomessa, mutta vielä elokuun 2012 alkuun mennessä kirkkokohallitus ei ollut tehnyt virallista päättöstä olla sijoittamatta ydinaseiden valmistukseen. Sijoitusmarkkinoiden nykyisen rakenteen vuoksi on vaikea varmistua siitä, mihin epä-

suorasti sijoitusrahastoihin investoitut raha tosiasiassa laitetaan.²

Nordea kertoo lisänneensä ydinaseet kiellettyjen aseiden listalleen helmikuussa 2012. Kyseenalaiset yritykset, joita Nordean osakesalkkuun kuului ennen täitä ajankohta ja joista kerroimme raportissa perustuen aiempien vuosien tilinpäätöstietoihin, tullaan myymään pois, elleivät ne luovu Nordean kanssa käytyjen keskustelujen jälkeen osallisuudestaan ydinaseiden valmistamiseen.

Tämä on järjestyksessään neljäs Suomen asevieritraportti. Jokaisen raportin taustalla on tehty paljon vapaaehtoistyötä suomalaisen aseidenriisunta- ja asevalvontatutkimuksen kehittämiseksi. Tässä raportissa näkyvimpia muutoksia on uuden terminologian kehittäminen. Vientilistoissa olemme lisänneet sinisellä kursiivilla viennit YK:n tai sen alajärjestöjen käyttöön. Tilastointitavan muutoksesta johtuen joidenkin aiempien vuosien euromääriäinen kokonaisvienti on voinut kasvaa. Tämä on otettu huomioon vertailuissa. Suurin muutos on tapahtunut harmaassa listassa, joka aiemmin perustui aseviennin vastaanottajina olevien maiden arviontiin EU:n yhteisen kannan kriteerien perusteella. Saamamme kritiikin ja samanaikaisesti käymämme oman asekaupparaporttoinnin metodologisen kehitystyön tuloksena päätimme muuttaa harmaan listan esitystapaa. Nyt lista perustuu kokonaisvaltaiseen arvointiin tehdystä vientilupapäätsistä ja avaa aiempaa yksityiskohtaisemmin päätköön liittyvää problematiikkaa. Tällä raportilla haluamme monipuolistaa suomalaista ulko- ja turvallisuuspoliittista keskustelua. Toivomme lukijoiden uskaltavan rohkeasti ottaa osaa yhteiskunnalliseen keskusteluun ja pohtivan asekaupan sekä aseiden käytön vaikutuksia rauhaan ja turvallisuuteen.

Maailman asekauppa 2011

“Rauha ei tarkoita vain sotien lopettamista, vaan myös sorron ja epäoikeudenmukaisuuden lopettamista. Meillä arabimaissa on meneillään sotia hallitusten ja kansan välillä. Ihmisen omatunto ei voi olla rauhassa, kun se näkee elämänsä kevättä elävien nuorten kuolevan tyrannien rakentaman sotakoneen hampaissa. Nobelin rauhanpalkinnon henki on rauhan henki, jonka vallassa katsomme tulevaisuuteen tukien arabikansojen pyrkimyksiä demokratian, oikeudenmukaisuuden ja vapauden saavuttamiseksi. Jos tuemme tästä Nobelin rauhanpalkinnon henkeä, voimme todistaa tyranneille, että rauhanomaisen taistelun keinot ovat vahempia kuin sodan ja sorron aseet.”

- Rauhannobelisti Tawakkol Karman (10.12.2011)

Tukholman kansainvälisten rauhantutkimusinstuttiutti SIPRI:n mukaan maailman sotilasmenot eivät kasvaneet vuonna 2011. SIPRI:n raportissa sanotaan, että sotilasmenot pysivät käytännössä samoina kuin vuonna 2010. Tämä oli ensimmäinen kerta vuoden 1998 jälkeen, kun maailman sotilasmenot eivät kasvaneet peräkkäisinä vuosina. Vielä ei kuitenkaan voi ennakoida kääntyvätkö maailman sotilasmenot laskuun. Syynä kasvun pysähymiseen on SIPRI:n mukaan todennäköisesti maailmanlaajuinen talous- ja finanssikriisi, joka on johtanut monissa länsimaisissa tiukkaan talouskuriin.³ SaferGlobe Finlandin vuonna 2012 tekemän selvityksen mukaan puolustusmenojen kasvun pysähymisellä ja finanssikriisillä ei kuitenkaan ole selkeää syy-yhteyttä, vaikka finanssikriisiä usein käytetäänkin selityksenä määrärahojen vähentämisele.⁴

Kansainväisen asekaupan määränpäivä viisivuotinen trendi jatkoi vuonna 2011 kasvuaan. Vuosien 2007–2011 kansainvälinen asekauppa oli 24 prosenttia suurempi kuin edellisellä viisivuotisjakson 2002–2006. Maailman kymmenestä merkittävimmästä asetuoasta viisi suurinta – Intia (10 %:n osuus maailman asetuoneista), Etelä-Korea (6%), Pakistan (5%), Kiina (5%) ja Singapore (4%) – oli Aasian valtioita.⁵

Myös monet muut Aasian valtiot, kuten Vietnam, Brunei, Indonesia, Malesia ja Filippiinit, tekivät vuosina 2007–2011 merkittäviä hankintoja. Tämän SIPRI

tulkitsee johtuvan osittain pyrkimyksestä meriturvalisuuuden parantamiseen esimerkiksi merirosvoutta ja terrorismia vastaan. Toisaalta näillä valtioilla on myös Etelä-Kiinanmerellä aluekiistoja, jotka nekin todennäköisesti vaikuttavat hankintojen taustalla.⁶

Suurimpien asetuojavaltioiden listalla huomiota heitävät 7. sijaa pitäävät eli seitsemänneksi eniten aseita tuova Algeria, Yhdistyneet arabiemiirikunnat (9. sija) sekä talousvaikeuksissa kamppaileva Kreikka (10. sija).⁷ Algeria on määritetään kasvattanut ja kehittänyt asevoimiaan viimeisen kymmenen vuoden aikana, ja sillä oli vuonna 2011 Afrikan suurimmat sotilasmenot. Osaselitys tälle kehitykselle on Malista käsin toimivan al-Qaidan Pohjois-Afrikan haaran, Islamilaisen Maghrebin al-Qaidan, toiminta alueen valtioita vastaan. Ottaen huomioon Libyan tulevan kehityksen epävarmuuden on todennäköistä, että Algerian sotilasmenot pysivät korkeina tulevaisuudessakin. Vuotta 2009 koskevassa raportissaan SIPRI huomautti alueellisen asevarustelukierteen mahdollisuudesta Pohjois-Afrikassa.⁸ Tämä trendi näyttää vuoden 2011 tietojen tarkastelun perusteella pysyneen yllä.

LISÄÄ VIENTILUPIA PERSIANLAHDEN ALUEELLE

Varustautuminen jatkuu myös Lähi-idässä Persianlahden alueella. Saudi-Arabian sotilasmenot ovat maa-

ilman seitsemänneksi suurimmat – sama sijoitus kuin vuonna 2010 – ja Yhdistyneet arabiemiirikunnat on maailman yhdeksänneksi suurin asetuoja.⁹

Toteutuneiden asekauppojen osalta EU:n asevienti Persianlahden maihin laski vuosien 2010 ja 2011 väillä noin 8 prosenttia. Samalla EU-maissa myönnettyjen vientilupien määriä alueelle nousi 22 prosentilla.¹⁰ Persianlahden maihin suuntautuvissa suurissa kaupoissa myös Suomi oli mukana valmistelemalla merkittävää kranaatinheitinkauppa Saudi-Arabian kanssa. Kaupasta on kirjoitettu enemmän harmaassa listassa.

Myös Saksan liittopäivät kävi kiivasta keskustelua 270 Leopard 2 A7+ taistelupanssarivaunun myymisestä Saudi-Arabiaan.¹¹ Tämä Leopardin uusin malli soveltuu muun muassa asutuskeskustailuihin ja siten mellaakoivien väkijoukojen taltuttamiseen.¹² Vuonna 2011 julkisuuteen tuli myös tieto, että Saudi-Arabian valtiollinen asetehdas MIC oli saanut lisenssin valmistaa saksalaisen Heckler & Kochin G-36-rynnäkkökivääriä ja että se markkinoi tuotettaan jo kansainvälillä asemessuilla.¹³ Jälkimmäinen kauppa valottaa osuvasti alueelle suuntautuvan asevienin riskejä: aseet voivat päätyä jonkin ajan kuluttua uusille käyttäjille ilman, että alkuperämaat voivat kontrolloida kauppoja mitenkään. Nämä riskit koskevat myös Suomea. SaferGlobe Finland julkaisi vuonna 2012 asekaupan muutosta tarkastelevan kirjasen, jossa todettiin, että Suomen 1900-luvun puolivälin jälkeen Israeliin lisensoima kranaatinheitinteknologia tuli lopulta myyntiin eri puolilla maailmaa.

PERSIANLAHDEN ASEVARUSTELUKIERRE

Alueellista luottamusta ajatellen on epätodennäköistä, että asevienti pystyy vakauttamaan Persianlahden tiellä. Epäluottamusta alueella on ruokkinut muun muassa Iranin ydinohjelma, jonka rauhanomaisuudesta ei ole saatu takeita. Taloudellisesti Iran on lähinaapureitaan niin paljon heikompi,¹⁴ että sen on vaikaa vastata alueelliseen varustelukilpailuun tavanomaisin asein. Onkin vaarana, että asevienti alueelle lisää siellä juuri sitä, mitä sen kuvitellaan vähentävän: epävakautta.

Persianlahden alueella tapahtuvan varustautumisen taustalla on Iranin ja muiden Persianlahden maiden välinen kamppailu vaikutusvallasta alueella. Iranin ja muiden maiden väliseen juopaan vaikuttavat erot islamin tulkinnissa: Iranin valtionuskontona on šiialaisuuus kun taas Persianlahden toisella puolella enemmistöä ovat sunnalaiset. Epäluottamusta alueella ovat lisänneet

epäilyt Iranin ydinaseohjelmasta, väitteet Iranin sekaantumisesta sunnimuslimienemmittöisen Bahrainin mielenosoituksiin, joissa šiiavähemmistö vaati demokraattisia uudistuksia sekä Iranin uhkaus Hormuzinsalmen sulkemisesta kriisitilanteen sattuessa.¹⁵

EUROOPPALAISIA ASEITA HUUMESODAN KESKELLE

Vuonna 2012 Meksikon huumesotaan liittyvien kuolemantapausten määärän arvioidaan nousseen yli 60 000:een sen jälkeen, kun presidentti Calderon julisti huumekartelleille sodan loppuvuodesta 2006.¹⁶ Siten Meksikossa käytävä sekä valtion turvallisuusjoukkojen ja huumekartellien välinen taistelu että huumekartelien keskinäinen välienselvittely ovat nousseet eräiksi maailman tämän hetken verisimmistä konflikteista. Niiden mittakaava ylittää monet sisällissodat.

EU-maat ovat varustaneet Meksikon turvallisuusjoukkoja huomattavalla määrellä aseita. EU:n Meksikoon suuntautuneen toteutuneen ja raportoidun asevienin arvo oli vuonna 2007 8,56 miljoonaa euroa.¹⁷ Vuonna 2011 EU-maiden raportoidun viennin arvo Meksikoon oli 184,23 miljoonaa euroa.¹⁸ Tämä merkitsee yli 20-kertaista kasvua vuoteen 2007 nähden. Samalla Meksikoon myönnettyjen vientilupien määriä kasvoi 36 miljoonasta eurosta vuonna 2007 576 miljoonaan euroon vuonna 2011. Suomi vei vuonna 2011 Meksikoon tarkkuuskiväärejä, joiden loppukäytäjänä on Meksikon puolustusministeriö.

Asevienti Meksikoon on ongelmallista, sillä Meksikon turvallisuusjoukot – poliisi ja armeija – ovat Human Rights Watchin mukaan syyllistyneet huumesodan aikana laajamittaisiin ihmisoikeusrikkomuksiin, joihin kuuluvat kidutus, katoamiset ja summittaiset telotukset.¹⁹ Täten maan turvallisuusjoukot ovat osa sitä ongelmaa, jonka ratkaisua niiltä odotetaan.

EU ja Meksiko solmivat vuonna 2010 strategisen kumppanuuden, johon kuuluivat muun muassa Meksikon valmiuksien kehittäminen organisoituneen rikollisuuden torjuntaan ja ihmisoikeuksien ja oikeusvaltion periaatteiden kunnioittamiseen sekä demokratian vahvistaminen ja kestävä taloudellinen kehitys.²⁰ Human Rights Watch arvioi kuitenkin, että EU:n toimet tällä saralla ovat olleet vallia konkretiaa.²¹ On uskallettava kysyä, ovatko EU-maiden laajat aseviennit Meksikon turvallisuusjoukoille sopusoinnussa EU:n ja Meksikon strategisessa kumppanuudessa määriteltyjen tavoitteiden kanssa.

Suomen ase- ja sotatuotevienti 2011

"Suomen turvallisuus, hyvinvointi ja menestyksen edellytykset perustuvat laaja-alaiseen yhteistyöhön muiden valtioiden ja kansainvälisen toimijoiden kanssa. Suomen ulkopoliittikan tavoitteena on kansainvälisen vakauden, turvallisuuden, rauhan, oikeudenmukaisuuden ja kestävän kehityksen vahvistaminen sekä oikeusvaltion, demokratian ja ihmisoikeuksien edistäminen."

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 22.6.2011

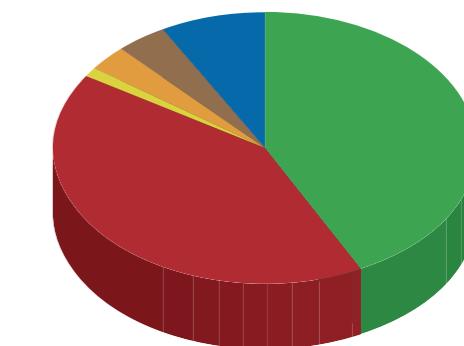

Suomesta vietin vuonna 2011 sotatuotteita 103,1 miljoonan euron arvosta. Se oli merkittävästi enemmän kuin kymmenen viimeisen vuoden aikainen vuosikeskiarvo 71,4 miljoonaa euroa. Yksittäinen kauppa voi vaikuttaa merkittävästi vuotuisen vientiin, minkä takia vientiä tarkastellaan viiden vuoden aikajaksoissa. Vuosina 2007-2011 sotatuotevienti kasvoi 29 prosenttia verrattuna aiempaan viisi vuotiskauteen (2002-2006).

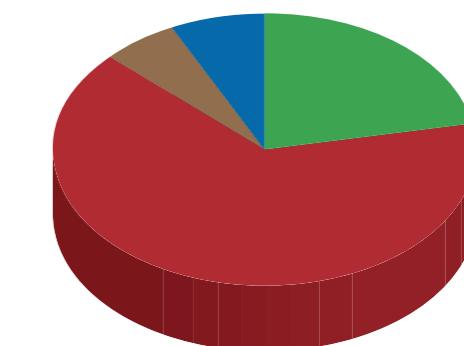
Perinteisesti EU on ollut Suomen suurin sotatuotevienin kohdealue, mutta nyt EU:n osuus vientialueena laski alle puoleen kokonaisvientistä ensimmäistä kertaa sitten vuoden 2001. Vienti kasvoi muualle Eurooppaan, mitä selittää Patrian panssaroihtujen pyöräjoneuvojen (AMV) kauppa Kroatiasta. Vuoden sotatuotevienin kokonaisarvosta suurin osa oli asealustoja. Yksittäisintä tuotteina kyse oli panssarirajoneuvoista ja miehittämättömien lentokoneiden laukaisualustoista.

Suomen myöntämien sotatuotteiden vientilupien taloudellinen arvo oli 184,4 miljoonaa euroa mikä on yli kaksi kertaa suurempi summa kuin vuonna 2010 (61,2 M€). Myönnetty vientilupa voi olla voimassa jopa viisi vuotta, joten osa vuonna 2011 myönnetystä vientiluvista voi myöhemmin johtaa toteutuneeseen vientiin. Vientilupien ja toteutuneen viennin välistä eroa selittää myös se, että asekauppiaas voi hakea lupaa suuremmalle summalle kuin ostaja on aikeissa hankkia. Koko vientilupa voi jäädä käytämättä, jos kaupat eivät syystä tai toisesta toteudu. Keskimäärin suomalaiset asekauppiat ovat käytäneet noin 85 prosenttia

Kuvio 1: Sotatuotevienin jakautuminen alueittain

Kuvio 2: Sotatuotevienin jakautuminen tuotekategorioittain

myönnetyjen vientilupien arvosta. Vuoden aikana taloudelliselta arvoltaan ja samalla tuhovoimaltaan suurin yksittäinen myönnetty vientilupa oli kehittyneen kraanatinheitinjärjestelmän kauppa Kanadan ja Yhdysvaltojen kautta Saudi-Arabiaan.

Kappalemääristä vientilupia myönnettiin 283 mikä on 49 lupaa enemmän kuin edellisenä vuonna. Yksi vaikuttava tekijä on lupatyyppit. Koontiluvalla saa viedä tuotteita useisiin maihin. Tämä yksittäinen lupa-asiakirja lasketaan tilastoissa niin moneksi vientiluvaksi kuin siinä on listattu sallittuja kohdemaita. Uusista lupatyyypeistä ja tilastointikäytännön muutoksesta huolimatta puolustusministeriön myöntämien sotatuotteiden vientilupien määrä on ollut kasvussa. SaferGlobe Finland ei ole tilastoinut myönnetyjä vientilupia maittain tai tuoteluokittain, joten emme voi sanoa varmasti, onko vientilupapolitiikkaan tullut muutoksia tai milaisia nuo mahdolliset muutokset ovat. Toteutuneen viennin perusteella Suomesta oli vuonna 2008 tai sen jälkeen sotatuotenvientiä seuraaviin maihin, joihin ei ollut vientiä vuosina 1999–2007: Tunisia, Libanon, Irak, Kazakstan, Taiwan, Ecuador, Peru ja Meksiko. Viennin laajentumiseen on voinut vaikuttaa suomalaisyritysten pyrkimys uusille markkina-alueille tai kyseisten maiden pyrkimys uusille hankintamarkkinoille. Joka tapauksessa Suomen valtio asettaa rajat aseviennille, joten kyse on aseventipoliikassa tapahtuneesta muutoksesta.

ARABIKEVÄÄN VAIKUTUS

Arabikevät alkoi vuoden vaihteessa 2010–2011 Tunisiasta ja levisi nopeasti eri puolille Pohjois-Afrikkaa ja Lähi-itää. Mielenosoittajat vaativat vuosikymmeniä vallassa olleita hallitsijoita tekemään uudistuksia: lisäämään sosiaalista hyvinvointia ja demokratiaa sekä vähentämään korruptiota. Osa valtioista aloitti uudistukset, mutta osassa niin hallinto kuin protestoijat turvautuivat väkivaltaan. Mielenosoituksia tukahdutettiin väkivaltaisesti muun muassa Egyptissä, Saudi-Arabiaassa ja Bahrainissa. Arabikevät ei ole vielä ohitse, ja tilanne on epävakaa monessa maassa.

Puolustusministeriön johtama suomalainen vientivaltuuskunta vieraili IDEX-asemessilla noin kuukausi levottomuuksien alettua, helmikuussa 2011. Nämä yhdist maailman suurimmista asemessuista järjestetään vuosittain Arabiemirikunnissa. Silloisen puolustusministerin lisäksi suomalaisyritysten vientivaltuuskuntaa johti pääesikunnan päälikkö. Puoli vuotta vierailun jälkeen hän erosi Puolustusvoimien palveluksesta ja siirtyi Arabiemirikuntien hallinnon sotilasneuvonan-

taksi. Vierailun aikana valtioyhtiö Patria solmi ai-esopimuksen arabiemirikuntalaisten yrityksen kanssa maan asevoimien huoltopalveluiden kehittämisestä. Puolustusministerille vierailu oli jo toinen. Hän kävi Arabiemirikunnissa syksyllä 2010 solmimassa Suomen ja Arabiemirikuntien välille sotilaallisen yhteistyösopimuksen (Memorandum of Understanding).

Arabikevään alettua esimerkiksi Iso-Britannia otti aiemmin myönnetyjä vientilupia uuteen tarkasteluun. Ulkoasiainministeriön asevalvontayksikön mukaan Suomi ei peruutanut myönnetyjä vientilupia, mutta pyysi kirjeitse suomalaisyrityksiä pidättäätyymään vientilupien käyttämisen. Uudet vientilupahakemukset jätkiin pöydälle.

SUOMI SOTKETTIIN GADDAFIN POMMITUKSIIN

Syyriassa ja Libyassa ajauduttiin sisällissotaan. Libyassa Muammar Gaddafin hallinto pomitti rypälepommimella Misratan kaupungin lähiötä. Osa rypälepommien ammuksista osui vain muutaman sadan metrin päähän sairaalasta. Pommitukset nostivat kansainvälisten kohun ja rypälepommien käyttämisen tuomittiaan laajalti. Human Rights Watch ja New York Timesin tekemissä tutkimuksissa selvisi, että 120 mm:n kranaatinheitimen rypälepommit oli ostettu Espanjasta keväällä 2008. Espanjan myöntämää vientilupaa paheksutiin, koska samaan aikaan kun se teki kaupan, se myös neuvotteli rypälepommit kielvästä Olson sopimuksesta. Sopimus allekirjoitettiin joulukuussa 2008. Suomi liittiin tapahtumiin, koska se oli Libyan lisäksi toinen samaan aikaan Espanjasta rypälepommeja hankkinut maa.

SaferGlobe Finland julkaisi asiasta tutkivan jutun (12.8.2011)²². Kävi ilmi, että Patrialla oli 2000-luvun puolivälin jälkeen ollut MOCA-12-rypäleaseohjelma, jossa se kehitti rypäleammusta Amos- ja Nemo-kraanatinheitinjärjestelmiin. Ydin-lehden mukaan kyseisiä ammuksia markkinoitiin 2000-luvun puolivälin jälkeen. Osana rypäleaseohjelmaa Patria vei ammusten komponentteja espanjalaiselle Instalazalle, jonka kokoamat MAT-120-rypälepommit tuotiin Suomeen ja luovutettiin sen jälkeen Puolustusvoimien haltuun. Gaddafi osti samalta yritykseltä samoja rypälepommeja. SaferGlobe Finlandin selvitysten perusteella väitettiin Suomen tai suomalaisten osien osallisuudesta Libyan pommeihin olivat perättömiä.

Suomeen kohdistuneita epäilyjä lisäsi se, ettei maa ole liittynyt Olson sopimukseen. Helmikuussa 2013 siihen oli liittynyt yhteensä 111 valtiota. Patria keräsi keskeyttäneensä MOCA-rypäleaseohjelman Os-

lon sopimuksen solmimisen jälkeen vuonna 2009. Se ei enää kehitä, valmista tai myy rypälepommeja. Puolustusvoimilla on varastoissa eri tyypisiä rypälepommeja eikä Olson sopimukseen liittymistä ole valmisteltu.

Suomi myönsi kaksikäyttötuotteille yhteensä 286 vientilupaa. Se oli kolme prosenttia vähemmän kuin edellisenä vuonna. Myönnetyjen lupien määrä Lähi-itään ja Aasiaan laski, kun muuhun Eurooppaan ja Afrikkaan myönnetyjen lupien määrä taas kasvoi. Ulkoasiainministeriö ei ilmoita vientilupien taloudellista arvoa. Toteutunutta vientiä ei myöskään tiedetä, koska ministeriö ei seuraa myönnetyjen vientilupien käytöötä.

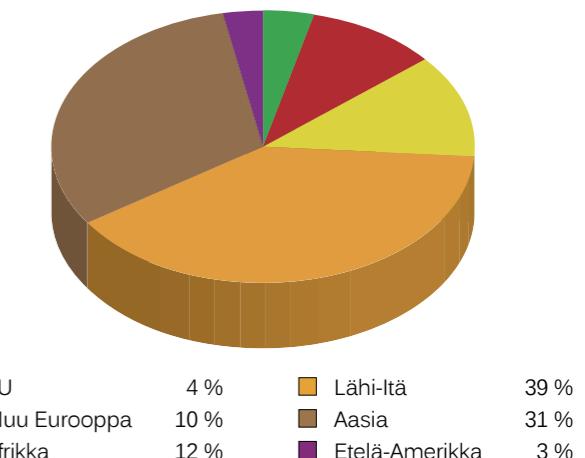
Kaupalliselle ampuma-ase- ja patruunavientiin, niin kutsutulle siviiliaseille, myönnettiin yhteensä 478 vientilupaa. Niistä suurin osa oli EU-maihin myönnetyjä siirtolupia.

Kaikkiaan myönnetyillä luvilla sai viedä 66 923 ampuma-asetta. Tämän lisäksi myönnettiin lupia, joilla sai viedä muita ampuma-aseiksi katsottavia tuotteita sekä aseiden osia. Nuo luvat eivät ole mukana tämän raportin tilastoissa. Vientilupien perusteella kappalemääriinen aseventi laski vuosina 2007–2011 41 prosenttia verrattuna aiempaan viisivuotiskauteen (2002–2006). Verrattuna edellisen vuoden 192 010 aseeseen lasku oli kolminkertainen. On syytä muistaa, että vientilupa voi olla voimassa useita vuosia joten edellisen vuoden poikkeuksellisen korkean asemäärän saatetaan todellisuudessa toimittaa eteenpäin vasta myöhempinä vuosina. Poliisihallitus ei kerää tietoa toteutuneesta viennistä.

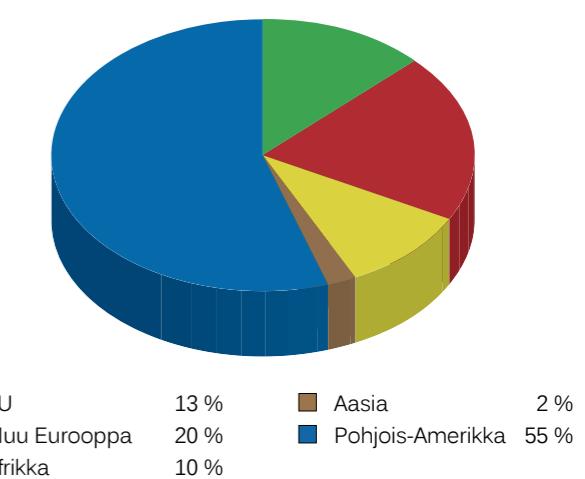

Patruunoiden kaupallisilla vientiluvilla sai viedä 108 miljoonaa patruunaa. Osa näistä niin kutsutusta siviilipatrunkoista soveltuu sotilaskäytöön. Vientilupien perusteella patruunoiden kappalemäärit laskivat kaksi prosenttia vuosina 2007–2011 verrattuna aiempaan viisivuotiskauteen (2002–2006). Lasku tapahtui Afrikan ja Aasian vientiluvuissa, kun taas EU:n ja Pohjois-Amerikan alueilla vientiluvuissa oli hienoista kasvua.

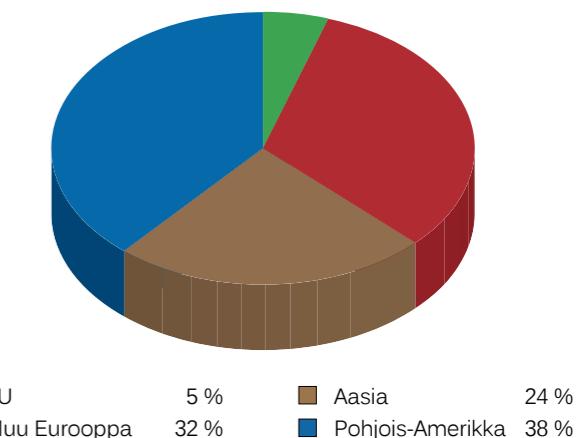
Kuvio 3: Kaksikäyttötuotevientilupien (lupaa kpl) jakautuminen alueittain

Kuvio 4: Kaupallisten asevientilupien (asetta) jakautuminen alueittain

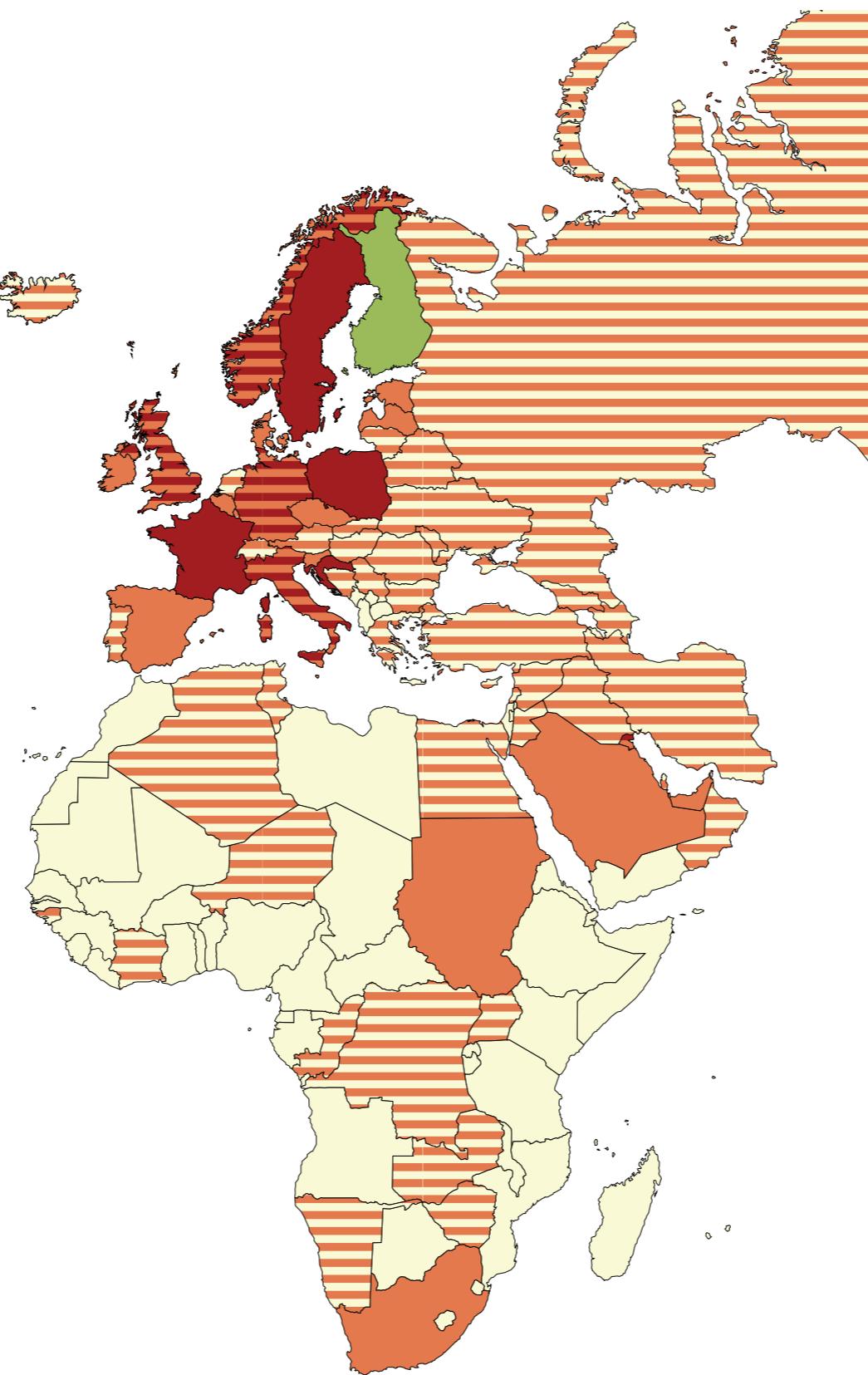

Kuvio 5: Kaupallisten patruunavientilupien (patruunaa) jakautuminen alueittain

EUROOPAN UNIONI

Alankomaat	28 258	-	12	21 200
Belgia	648 868	-	60	117 700
Bulgaria	180	-	56	33 900
Espanja	500 987	-	117	35 200
Irlanti	229 000	-	9	8 400
Iso-Britannia	1 390 945	-	1 688	511 980
Italia	1 258 566	-	933	66 000
Itävalta	139 500	1	46	126 400
Kreikka	63 160	-	-	-
Kypros	-	-	-	5 000
Latvia	268 310	-	65	36 300
Liettua	1 391	-	419	119 980
Luxemburg	4 772	-	-	18 000
Malta	1 985	-	5	-
Portugali	30 600	-	14	3 000
Puola	24 793 273	-	396	689 240
Ranska	4 697 453	-	855	510 200
Romania	68 920	-	2 325	21 660
Ruotsi	6 449 750	2	1 093	2 800 740
Saksa	1 444 073	1	303	-
Slovakia	-	1	12	70 000
Slovenia	210 432	-	5	1 800
Tanska	402 732	-	15	-
Tsekki	522 034	1	57	139 200
Unkari	128 801	-	11	7 200
Viro	665 086	-	136	410 890

AFRIKKA

Algeria	-	1	-	-
Egypti	-	16	-	-
Etelä-Afrikka	390 554	1	-	14 400
Guinea-Bissau	30 330	-	-	-
Kongo	6 384	-	-	-
Kongon tasavalta	-	1	-	-
Namibia	1 985	-	-	-
Niger	-	1	-	-
Norsunluurannikko	-	1	-	-
Sudan	284 280	-	-	-
Tunisia	1 100	8	-	-
Uganda	16 080	-	-	-
Zambia	-	-	6 459	100 000
Zimbabwe	-	5	-	-

SUOMEN ASEVENTIMAA,
SOTATARVIKEIDEN VIENTI
YLI 2 MILJOONAA €

SUOMEN ASEVENTIMAA,
SOTATARVIKEIDEN VIENTI
1-2 MILJOONAA €

SUOMEN ASEVENTIMAA,
SOTATARVIKEIDEN VIENTI
200 000 - 1 MILJOONAA €

SUOMEN ASEVENTIMAA,
SOTATARVIKEIDEN VIENTI
0 - 200 000 €

EI VIENTIÄ RAPORTOINTIVUONNA

Azerbaidžan	-	1	-	-
Bosnia ja Hertsegovina	-	5	-	-
Georgia	-	-	230	1 100 000
Grönlandi	-	-	-	5 700
Islanti	7 130	-	28	2 000 000
Kroatia	41 217 622	3	-	8 000
Moldova	-	1	-	-
Norja	1 376 026	-	-	18 000 000
Serbia	18 312	-	-	60 000
Sveitsi	71 983	-	-	12 000 000
Ukraina	1 746	-	133	34 200
Valko-Venäjä	-	6	-	-
Venäjä	100 705	14	13 000	900 000

MUU EUROOPPA

Azerbaidžan	-	1	-	-
Bosnia ja Hertsegovina	-	5	-	-
Georgia	-	-	230	1 100 000
Grönlandi	-	-	-	5 700
Islanti	7 130	-	28	2 000 000
Kroatia	41 217 622	3	-	8 000
Moldova	-	1	-	-
Norja	1 376 026	-	-	18 000 000
Serbia	18 312	-	-	60 000
Sveitsi	71 983	-	-	12 000 000
Ukraina	1 746	-	133	34 200
Valko-Venäjä	-	6	-	-
Venäjä	100 705	14	13 000	900 000

LÄHI-ITÄ

Arabiemiattien liitto	407 596	53	-	16 000
Bahrain	872 165	7	-	-
Irak	4 040	-	-	-
Iran	-	18	-	-
Jordania	154 690	1	-	-
Kuwait	1 061 847	7	-	125 400
Libanon	-	2	-	-
Oman	-	1	120	-
Qatar	15 150	-	-	-
Saudi-Arabia	428 420	8	-	-
Syyria	-	2	-	-
Turkki	98 196	12	-	180 000

SOTATARVIKEET
(VIETY, €)

KAKSIKÄYTÖTÖTUOTTEET
(VIENTILUPA, LUPAA KPL)

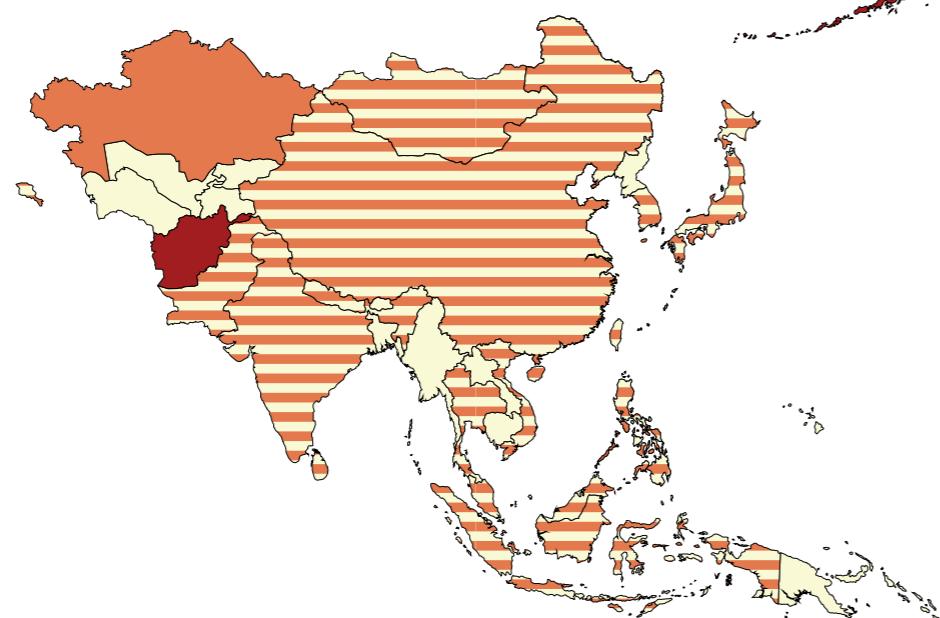
KAUPALLISET ASEET
(VIENTILUPA, ASETTA KPL)

KAUPALLISET PATRUUNAT
(VIENTILUPA, PATRUUNAA KPL)

Viety YK:n tai sen alajärjestöjen käyttöön

KESKI- JA ETELÄ-AASIA				
Afghanistan	3 265 778	-	-	-
Armenia	-	20	-	-
Intia	-	9	1	185 000
Kazakstan	385 475	3	-	-
Nepal	-	2	-	-
Pakistan	13 836	-	-	-
Sri Lanka	-	1	-	-

ITÄ-AASIA				
Australia	20 847	-	19	6 500 000
Etelä-Korea	103 600	5	-	281 241
Filippiinit	-	1	-	-
Japani	30 276	-	-	16 000 000
Indonesia	-	3	-	-
Kiina	-	28	-	240 000
Malesia	-	5	-	-
Mongolia	-	1	-	-
Singapore	111 000	3	-	19 000
Taiwan	41 770	6	-	-
Thaimaa	43 260	3	-	-
Uusi-Kaledonia (Ranska)	-	-	1 100	8 400
Uusi-Seelanti	44 294	-	-	3 000 000
Vietnam	4 790	-	-	50 000

SUOMEN ASEVENTIMAA,
SOTATARVIKKEIDEN VIENTI
YLI 2 MILJOONAA €

SUOMEN ASEVENTIMAA,
SOTATARVIKKEIDEN VIENTI
1-2 MILJOONAA €

SUOMEN ASEVENTIMAA,
SOTATARVIKKEIDEN VIENTI
200 000 - 1 MILJOONAA €

SUOMEN ASEVENTIMAA,
SOTATARVIKKEIDEN VIENTI
0 - 200 000 €

EI VIENTIÄ RAPORTOINTIVUONNA

POHJOIS-AMERIKKA

Kanada	323 211	1	-	8 000 000
Yhdysvallat	8 020 714	-	37 001	33 510 000

ETELÄ-AMERIKKA

Brasilia	9 410	4	-	-
Chile	64 378	-	-	-
Ecuador	-	1	-	-
Kolumbia	19 650	1	-	-
Meksiko	50 400	1	-	-
Paraguay	-	1	-	-
Peru	11 591	-	-	-
Uruguay	-	-	200	-

- SOTATARVIKKEET (VIETY, €)
- KAKSIKÄYTÖTUOTTEET (VIENTILUPA, LUPAA KPL)
- KAUPALLiset ASETET (VIENTILUPA, ASETTA KPL)
- KAUPALLiset PATRUUNAT (VIENTILUPA, PATRUUNAA KPL)

Viety YK:n tai sen alajärjestöjen käyttöön

Suomi ei valvo kidutusvälineiden vientiä

Timmy Trümpler

Ihmisten teloittamiseen tarvitaan lääkeaineita ja automaattisia ruiskutusjärjestelmiä. Elokuvissa uhria kidutetaan auton akusta annettavilla sähköiskuilla, mutta oikeassa elämässä käytetään sähköshokkilaiteita ja kahleita. Valtiot, joissa teloittaminen ja kiduttaminen ovat järjestelmällistä toimintaa, ostavat varta vasten näihin toimenpiteisiin suunniteltuja ja valmistettuja tuotteita. EU haluaa estää teloittamisen ja kiduttamisen, minkä takia se on kieltynyt kidutusvälineiden ja kuolemanrangaistuksen täytäntöönpanoon soveltuviin välineiden viennin.

EU:n vuonna 2005 antamalla asetuksella 1236/2005 määritettiin kuolemanrangaistuksen toimeenpanoon tarkoitettut välineet, kuten sähkötuotit, giljotinit, hirsipuut sekä teloittseen suunnitellut automaattiset ruiskujärjestelmät, vienti- ja tuontikieltoon. Asetus tuli voimaan heinäkuussa 2006, ja sitä tulee soveltaa sellaisenaan kaikissa EU:n jäsenmaissa.

Kidutukseen soveltuviin välineiden vienti tehtiin asetuksella luvanvaraiseksi. Vientilupaa ei saa myöntää, jos on perusteltu syy olettaa, että tarkkailulistan tuotteita käytetään kidutukseen tai kuolemanrangaistuksen toteutukseen. Listaan lisättiin vuoden 2011 toimeenpanoasetuksessa 1352/2011 kuolemanrangaistuksen täytäntöönpanoon soveltuvia lääkeaineita.

KIDUTUSVÄLINEASETUSEN NOUDATTAMISESSA EPÄSELVYYKSIÄ

Kidutusvälineasetukseen merkity Suomen vastaava lupaviranomainen on sisäasianministeriön arpajais- ja asehallintoyksikkö. Yksikkö siirtyi poliisihallinnon uudistukseen yhteydessä vuoden 2010 alussa Poliisihallituksen yhteen. Nykyisen vientilupaviranomaisen selvittäminen oli hankalaa. Arpajais- ja asehallintoyksikkö pyysi ottamaan yhteyttä sisäasianministeriön poliisiosastoon.²³ Se taas välitti tietopyyntömme takaisin Poliisihallitukseen. Jatkotiedustelujemme siivittämänä saimme lopulta vastauksen tiedusteluumme sisäasianministeriön poliisiosastolta, joka

on nykyinen vientilupaviranomainen. Lupaviranomaisen vaihtumisesta ei ole tiedotettu kidutusvälineasetuksen mukaisesti EU:n komissiolle, joka päivittää kansallisten lupaviranomaisten listaa.

Suomi ei ole tehnyt yhtäkään EU:n kidutusvälineasetuksen määräämää julkista vientiraporttia. Sisäasianministeriön mukaan Suomessa ei ole tehty asetuksen mukaisia vientilupapääteitä.²⁴ Poliisihallituksen omien tilastojen mukaan asetuksen alaisille tuotteille on kuitenkin todennäköisesti myönnetty vientilupia.

Asetus koskee myös paprikasumuttimia, toiselta nimeltään kaasusumuttimia, joilla levitetään lamauttavaa oloeresin capsicumia (OC). Kyseisille sumuttimille Poliisihallitus on myöntänyt tuhansia vientilupia. Ne ovat Poliisihallituksen omissa vientilupatlastoissa kategoriassa "muut". Siihen voi kuulua muitakin tuotteita kuin paprikasumuttimia. Poliisihallituksen asehallintoyksikön johtajalta saatujen toteutuneita vientejä koskevien tietojen mukaan esimerkiksi vuonna 2009 sumuttimia vietin EU-maihin: ainakin kaksi Ranskaa ja 1007 kappaletta Saksaa. Jälkimmäinen määriä korreloit samana vuonna kategoriassa "muut" myönnetyjen vientilupien kanssa. Vuosina 2008–2011 EU:n ulkopuolelle on myönnetty samassa luokassa vientilupia Norjaan, Islantiin, Sambiaan, Australiaan, Japaniin, Uuteen-Seelantiin, Kanadaan sekä Yhdysvaltoihin.

Mikäli, kuten epäilemme, kaasusumuttimet ovat enemmistöön kategoriassa "muut", Suomi ei ole raportoinut niille myönnetyistä vientiluvista kidutusvälineasetuksen mukaisesti eikä todennäköisesti tehnyt asetuksen edellyttämää lupaharkintaan. Sisäasianministeriö ei myöskään kertonut kaasusumuttimille myönnetyistä vientiluvista vastatessaan tietopyyntöömme.

VIENTIVALVONNAN ALAISIA TUOTTEITA MYÖNNISSÄ

Suomessa on useissa kaupoissa myynnissä kidutusvälineasetuksen alaisia tuotteita. Turussa ja Kemiössä

toimivan Ase ja erä -liikkeen **Matias Dahlbergin** mukaan näiden tarvikkeiden ostajakuntaan kuuluvat vartiointiliikkeet ja freelancer-vartijat. Turvallisuistarvikkeiden kauppa on vain muutamia prosentteja yhtiön liikevaihdosta.

Suomessa asetuksen alaisista tarvikkeista vartioimisliikkeille markkinoidaan yleisesti kaasusumuttimia, käsirautoja, peukalorautoja ja jalkarautoja. Listan tuotteista ainoastaan kaasusumuttimet ovat Suomessa luvanvaraisia. Erilaisia rautoja eli myös peukalorautoja voi ostaa ilman lupa.

– Peukalorautoja ei kuitenkaan myydä paljon. Monet vartiointiliikkeet eivät hyväksy niiden käyttöä.

Peukalorautojen tuoma lisähöytävällisyys käsirautoihin nähden on kyseenalainen, sillä ne ovat käsirautoja hankalammat käyttää. Samalla ne ovat omiaan aiheuttamaan kipua ja soveltuvat sitten kidutusvälineiksi. Amnesty Internationalin mukaan peukalo- ja sormiraudat olisivat syytä siirtää kokonaan vientikieloon alaisiin tuotteisiin.²⁵

Harvalla suomalaisella turvallisuusalalla liikkeellä on vientitoimintaa. Dahlbergin liikkeestä ei ole tehty epäilyttävältä vaikuttavia ostoyrityksiä.

– Turvallisuistarvikkeita olemme myyneet ainoastaan Suomeen. Näissä tuotteissa asiakkaat ovat yleensä ennen tuntuja, Dahlberg kertoo.

Dahlberg kuuli EU:n kidutusvälineasetuksesta ensimmäistä kertaa.

– Viranomaiset eivät ole tiedottaneet meille asiasta ollenkaan. Tämä on Suomessa tyypillistä. Viranomaiset valvovat kyllä mutta eivät tiedota.

Elinkeinonharjoittajat ovat hankassa asemassa. Vientivalvonnasta tiedottaminen on ulkoasianministeriön vastuulla. Sen verkkosivuilla kidutusvälineasetusta ei edes mainita. EU:n asetukseen on kirjattuna vanha vientilupaviranomainen. Asiaa tiedusteltaessa poliisihallitukselta ja sisäasianministeriön poliisiosastolta meni kaksi viikkoa nykyisen lupaviranomaisen luokse ohjaamiseen.

SUOMESTA ON VIETY VÄLINEITÄ KIDUTUSTA KÄYTÄVIIN MAIHIN

Vuonna 2010 Amnesty Internationalin tutkimukset paljastivat, että EU:sta oli viety luvanvaraista kidutusvälineitä yhdeksään EU:n ulkopuoliseen maahan. Näihin maihin viety kidutusvälineistö oli samankaltaista kuin se, jolla kidutusta harjoitettiin. Esimerkiksi Tšekistä oli viety useana vuonna paprikasumuttimia ja sähköshokkivälineitä. Vientimaisissa Pakistanissa, Senegalissa, Georgiassa, Mongoliassa, Moldovassa ja Kamerunissa näitä välineitä oli käytetty toimitajien kiduttamiseen sekä viranomaisten säännöllisesti harjoittamaan pidätettyjen ja rangaistusvankien kidutukseen. Saksasta taas oli viety paprikasumuttimia ja kahleita Intiaan, Kiinaan, Kamerunin sekä Yhdystyneisiin arabiemiirikuntiin.²⁶

Suomesta ampuma-aseiden vientilupia Yhdysvaltoihin luokassa "muut" – todennäköisesti paprikasumuttimia – oli myönnetty 266 kappaalle vuonna 2010. Iso-Britannia on eväntynyt kidutusvälineiden vientilupia Yhdysvaltoihin vuonna 2007.²⁷ Yhdysvallat on ollut toistuvasti otsikoissa "terrorismin vastaiseen sotaan" liittyvien ihmisoikeusloukkausten vuoksi.

Sambiaa maan suhteellisen hyvästä ihmisoikeustilanteesta huolimatta vankiloiden henkilökunta on syylistynyt säännöllisesti pahoinpitelyihin ja kidutukseen.²⁸ Lupia Sambiaan on myönnetty kolmelle välineelle "muut"-luokassa vuonna 2011.

Poliisihallitus kieläyttää antamasta yksittäisiä vientilupia tai ilmoittamasta tuotteiden ilmoittettuja loppukäytäjiä. Se ei myöskään kerää järjestelmällisesti tietoa toteutuneista vienneistä, joten on mahdollista, etteivät tarvikkeet ole koskaan lähteneet Suomesta sen paremmin Yhdysvaltoihin kuin Sambiaan.

VALVONTA RAJALLA HAASTELISTA

Tullin mukaan kidutusvälineiden luvaton maastavienti on epätodennäköistä. Erityisasantuntija **Jarkko Keskinen** mukaan valvonta perustuu tullille annettuihin tietoihin eli esimerkiksi tullinimikkeisiin.

– Mikäli vientiin ilmoitetaan vientirajoitusten alaisia tuotteita, tullaus

pysähtyy. Lisäksi tullin riskianalyysikeskus asettaa vientijärjestelmään poimintaehoja, joiden tätytyessä tarkastetaan kuljetuksen asiakirjat tai tavarat tai molemmat. Riskianalyysi perustuu tullille ilmoittettuihin tietoihin, kuten esimerkiksi tavaroihin, toimijoihin tai määrämaahan.

Tullin työssä on myös haasteensa, koska samoissa tulliluokissa viedään monenlaisia tuotteita.

– Kidutusvälinasetuksen alaiset tarvikkeet, kuten sähkötuolit tai kahlepöydät, tariffoidaan samoihin tullinimikkeisiin normaalien huonekalujen, tuolien ja pöytien, kanssa. Tullinimikkeet käsittävät laajan kirjon tavarointia, eikä rajotusten alaisille ja rajoittamattonille tavarolle ole omia erillisiä tullinimikkeitä, Keskinen summaa.

Keskinen mukaan kidutustavaroiden kaupan volyymi on marginalinen. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että laittonia maastavientiyrityksiä ei ole paljastunut.

– Koko aikana asetuksen voimaantulon jälkeen tullin haaviin ei ole jäänyt laittomia yrityksiä viedä kidutusvälineasetuksen alaisia tarvikkeita maasta. Mikään valvonta ei kuitenkaan ole täydellistä. Jos olisi, esimerkiksi salakuljetettuja huumeita ei kulkisi rajojen yli.

TOIMIVALLA VIENTIVALVONNALLA ON GLOBAALEJA VAIKUTUKSIA

EU täydensi kidutusvälineasetusta erillisellä täytäntöönpanoasetuksella vuonna 2011. Se asetti vientivalvonnan alaiseksi kuolemanrangaistuksen täytäntöönpanoon soveltuvia lääkeaineita.

Näitä ovat muun muassa nopeasti ja keskinopeasti vaikuttavat nukuttavat eli anesteettiset barbituraatit. Tarkkailulistalle on nimetty erityisesti kahdeksan lääkeainetta. Niistä kahdelle on Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimean mukaan myyntilupa Suomessa. Pentobarbitaalista on myynnissä eläinlääkintätarkoituksiin nimikkeillä Mebutan vet sekä Euthasol vet. Tiopentalille taas on myyntiluvat nimikkeillä Pentothal sodium sekä Pentocur.

EU:n vientirajoituksilla on ollut jo globaalja seurauksia. Vuonna 2011 Yhdysvaltoiden markkinoilla olevan tiopentalin määrä laski. Tämä johtui si-

tä, että tärkeä valmistaja Hospira lopetti lääkkeen tuotannon laatuongelmien vuoksi. Hospira pyrkii siirtämään tuotannon Yhdysvalloista Italiaan, missä parlamentti puutui asiaan. Se laati kidutusvälineasetukseen vedoten ehdon, että Hospiran itse on valvottava ja esittää lääkeaineen joutuminen käyttöön kuolemanrangaistuksen täytäntöönpanossa. Lopulta Hospira luopui kokonaan aineen valmistamisesta.²⁹

Tapahtuneen seurauksena kuolemanrangaistusten täytäntöönpano viivästyi monissa Yhdysvaltojen osavaltioissa usealla kuukaudella. Yhdysvallat onnistui hankkimaan lisää tiopentalaa muun muassa Isosta-Britanniasta, kunnes se riukensi vientivalvontaan. Vuonna 2011 säädetty täytäntöönpanoasetus vaikutti tiopentalin vientiä EU:sta entisestään.³⁰ Monet Yhdysvaltojen osavaltiot alkoivat käyttää korvaajana pentobarbitaalista, jota käytetään yleisesti nukutteena eläinlääkinnässä. Sitä valmistava tanskalainen Lundbeck kuitenkin asetti tiukkoja ehtoja lääkkeen jakelijoille estääkseen sen käytön kuolemanrangaistuksen täytäntöönpanossa.³¹

Lääkkeet lisättiin kidutusvälineasekseen vasta vuonna 2011, joten tuota ajankohtaa edeltävät viennit eivät olleet vielä sisäasianministeriön valvonnassa. Pentobarbitaalista tiopentalista lailliset viennit olisivat Fimean tiedossa. Fimean ylitarkastajan **Katja Pihlaisen** mukaan Suomesta ei ole viety pentobarbitaalista tai tiopentalia EU:n ulkopuolelle.

– Huumausaineita sisältävien lääkeiden viennit edellyttävät kohdemaan toimivaltaisen viranomaisen myöntämää maahantuontilupaa. Tämän maahantuontiluvan yhden kopion kanssa haetaan Suomen toimivaltaiselta lupaviranomaiselta eli Fimealta vientilupaa, hän kuvaa vientilupaprosessia.

Fimealle ei ole tullut tietoa myös kän Yhdysvalloista tulleita tiopentaliaan tai pentobarbitaalista ostoyrityksiä. Niiden hankkiminen Suomesta on epätodennäköistä heikon saatavuuden vuoksi.

– Valmisteista on ollut aiempina vuosina saantihäiriötä, eikä niitä ole aina saatu lääkinnälliseen käyttöön kotimaahan edes Suomen pientä tarvetta vastaavasti.

Edellä mainittujen lääkeaineiden laittomia maastraventirytyksiä ei kerro tulleen Fimean tietoon. Maailmalla on kuitenkin nähty myös laittomia siirtoja rajan yli. Ostaessaan tiopentaaalia Englannista yhdysvaltalaisvankilat olivat ohittaneet kotimaansa lääkevalvontaviranomaisen FDA:n kontrollit. Teko todettiin myöhemmin lainvastaiseksi, ja vankiloita kehotettiin toimitamaan lääkkeet viranomaisille.³²

Myös saksalaisen Fresenius Kabin tärkeä anestesia-aine propofol oli päätymässä teloituskäytöön Yhdysvalloissa vuonna 2012. Yritys vastasi uhkaan tekemällä lääketukkujen kanssa tiukkaehtoisia jakelusopimuksia.³³ Tällä hetkellä Euroopan komissio valmistelee kidutusvälineasetuksen uudistamista. Propofolin ottamista vientivalvonnan alaisten lääkeaineiden joukkoon harkitaan.³⁴ Iso-Britannia asetti sille vientirajoituksia jo heinäkuussa 2012.³⁵

Muita kuolemaantuomittuja myrkkyruiskeilla teloittavia maita ovat Kiina, Guatemala, Taiwan, Thaimaa ja Vietnam.³⁶ EU:n vientirajoitusten väitetään aiheuttaneen myös Vietnamissa vaikeuksia saada riittävästi lääkkeitä teloituskäytöön.³⁷ Teloituslääkkeiden saatavuusongelmat osoittavat EU:n vientivalvonnalla olevan merkitystä.

EU-MAILLA VAIKEUKSIA NOUDATTAÄ OMIA SÄÄNTÖJÄÄN

Amnesty Internationalin mukaan Suomi ei ole ainoa maa, jossa kidutusvälineiden vientivalvonnasta raportoinnin ja mahdollisesti koko vientivalvonta ovat heikoissa kantimissa. Järjestö huomautti jo vuonna 2007, että säädöksen toimenpohja on useissa jäsenmaissa puutteellista.³⁸ Vuoteen 2012 mennessä ainoastaan yksitoista 27 EU-jäsenmaasta oli tehnyt ainakin yhden asetuksen mukaisen vuosiraportin.³⁹

Raportien puuttuminen johtaa siihen, että eri maiden vientilupaviranomaisilla ei ole mahdollisuutta seurata toistensa tekemiä päätöksiä. Tämä mahdollistaa EU:n ulkopuolisille toimijoille ostoeritysten tekemisen useasta eri maasta. Nämä yhden maan tekemää kielteistä päätöstä voi helposti kiertää.

Kidutusvälineasetus tunnetaan maailmalla huonosti. Amnesty totesi vuonna 2012, että Euroopassa useilla kansainvälisillä turvallisuustarvikealan messuilla markkinointiin asetuksen alaisuuteen kuuluva välineistöä. Markkinointia ei asetuksessa ole kielletty, mutta se sotii asetuksen henkeä vastaan ja on omiaan rapauttamaan asetuksen

täytäntöönpanoa.⁴⁰ Lisäksi kidutustarvikkeiden avoin markkinointi kansainvälisillä messuilla kertoo siitä, että sekä messujärjestäjät että näytteilleasettajat ovat huonosti tietoisia asetuksessa määritystä vientirajoituksista.

Komentti: Ihmisoikeuksien turvaaminen alkaa kotinurkista

Ihmisoikeuksien merkitys on helppo unohtaa, elleivät ihmisoikeudet ala murrentua ympäriltä. Kansainvälinen vientikauppa kuitenkin tekee askelen eurooppalaisesta tuotantolaitoksesta tai jälleenmyyntiyksestä muualle maailmassa olevaan pidätyskeskuseen tai teloitushuoneeseen lyhyeksi. Vientivalvonta ei pelkästään rajoita ja vähennä sitä mahdollisuutta, että Suomesta lähtöisin olevia tuotteita käytettäisiin ihmisoikeusloukkauksiin. Valvonta ja siihen liittyvä raportointi ovat myös viesti EU:n ulkopuolisille maille. Näillä toimilla muistutetaan kidutuksen kielteisen kansainvälisen sopimusten olemassaolosta. Kotimaisen raportoinnin heikkouksien korjaaminen ja viranomaistiedotuksen parantaminen siis ovat yksi askel kohti ihmisoikeuksien toteutumisen turvamista muualle maailmassa.

EU:n neuvoston asetusten 1236/2005 sekä 1352/2011 alaiset kidutus- ja teloitusvälineet

hirsipuut	vienti- ja tuontikielto
giljotiinit	vienti- ja tuontikielto
sähkötuolit	vienti- ja tuontikielto
kaasukammiot	vienti- ja tuontikielto
henkilön päälle puettavat sähköshokkilaiteet	vienti- ja tuontikielto
piikkikilpi, piikkipamppu	vienti- ja tuontikielto
kahleluoli, kahlepöytä	vientivalvonta
jalkaraudat, joukkokahleet, yksilölliset kahleet	vientivalvonta
peukalorauta, peukaloruuvi	vientivalvonta
kannettava sähköshokkivälineistö	vientivalvonta
lamaannuttavaa ainetta levittävä mellakantorjuntavälineistö	vientivalvonta
oloeresin capsicum, pelargonihappovanillyliamidi	vientivalvonta
nopeasti ja keskinopeasti vaikuttavat anesteettiset barbituraatit	vientivalvonta

Aseita ja niiden käyttöä rajoittavat sopimukset

Rauha ja turvallisuus ovat yleismaailmallisia tavoitteita, jotka kaikki maailman valtiot hyväksyvät. Ne ovat valtioiden välisen yhteistyön perusta, ja kirjattuna YK:n peruskirjaan. Peruskirjan mukaan valtiot ovat sitoutuneet ratkaisemaan keskinäiset erimielisyysensä rauhanomaisin keinoin vaarantamatta globaalja oikeudenmukaisuutta, rauhaa ja turvallisuutta. Meneillään olevat aseelliset selkkaukset osoittavat ettei tavoitteessa ole aina onnistuttu.

Aseellisten selkkausten esiintyminen on synnyttänyt tarpeen sopia siitä millaisilla säännöillä yhteenotot käydään: taistelijoilla ei ole rajoittamatonta oikeutta valita miten ja millaisin asein he käyvät sotaa. Kansainvälinen humanitaarinen oikeus, joka tunnetaan myös sodan lakin, asettaa rajoja valittaville aseille ja itse sodankäynnille. Sen tarkoituksena on turvata ihmisyden perusta ja varmistaa ihmillisyyden toteutuminen suojelemalla taisteluihin osallistumattomia siviileitä sekä itse taistelijoita.

Sodankäynnin rajoittamisesta on säilynyt sääntöjä jo ajalta ennen ajanlaskun alkua. Modernilla ajalla säännöt on selkeimmin lausuttu vuonna 1949 solmituissa Geneven sopimuksissa ja niiden lisäpöytäkirjoissa. Niissä on sovittu muun muassa haavoittuneiden ja sairaiden hoitosta, sotavankien koitelusta ja siviilien sekä siviiliakohteiden suojelesta. Nämä näkökohdat on otettava huomioon aseita käytettäessä. Aseiden käyttö ja niiden vaikutukset eivät saa olla Geneven sopimusten vastaisia.

Lähes kaikkien aseiden käyttöä tai valmistusta säädellään nykyisin ainakin joillain kansainvälisillä tai alueellisilla sopimuksilla. Ne ovat kehittyneet vuosikymmenten aikana sekä erityisesti 1960- ja 1990-luvulla. Niiden tarkoituksena on tukea Geneven sopimusten tavoitteiden toteutumista asettamalla asekohtaisia kansainvälisiä normeja. Yksi keskeisimmistä alueista on ydinaserisunta, jossa sopimustyyppistä riippuen täh-

dätään joko ydinaseiden määrän vähentämiseen tai maailmanlaajuiseen ydinaseiden kaikkinaiseen hävittämiseen. Ydinaseiden levijämisestä rajoittamiseen pyrkivän ydinsulkusopimuksen (NPT) toteuttamiseen liittyvät ongelmat ovat kasvaneet viime vuosina. Tiukoista sopimuksista huolimatta mahdollisten uusien ydinasevaltioiden kasvava määrä osoittaa ydinaserisunnan olevan jatkuvien haasteiden paineessa. Ydinaserisuntaan liittyvät sopimukset täydentävät toisiaan ja esimerkiksi alueelliset ydinasevapaat vyöhykkeet pitävät yllä kansainvälistä ydinaserisuntaan tähtäävää normia.

Osa aseista on kielletty pysyvästi laillisesti sitovilla sopimuksilla. Esimerkiksi kemialliset ja biologiset aseet on kielletty. Suomi on ratifioinut nämä sopimukset ja osallistuu säännöllisesti niiden toimeenpanoon. Osa valtioista on ollut haluttomia etenemään tällä alalla ja siksi on nähty uudempaa kehitystä, jossa asekieltosopimuksia solmitaan YK:n ulkopuolella. Nämä tehtiin ensimmäisen kerran vuonna 1997, kun Kanadan Ottawassa solmittiin sopimus henkilömiinojen käytön, varastoinnin, valmistuksen, myynnin, viennin ja kuljetuksen kieltämiseksi. Suomi liittyi maailman 177. valtiona sopimukseen vuonna 2011, omien sanojensa mukaan odotteliaan siihen asti tilanteen kehittymistä. Nyt painimme uuden sopimuksen parissa. Oslossa solmittiin Norjan aloitteesta vuonna 2008 sopimus ryppälepommien täysiellä. Sopimukseen oli liittynyt helmikuuhun 2013 mennessä 111 valtiota. Suomi osallistui neuvotteluihin, mutta ilmoitti jo silloin, ettei aio allekirjoittaa sopimusta. Tämän raportin alkupuolella on juttu Libyan ja Suomen ryppälepommihankinnoista.

Tavanomaisten aseiden kaupan ja käytön valvomiseen ei toistaiseksi ole kattavaa kansainvälistä sopimusta, vaikka erilaisia alueellisia järjestelyitä ja periaateohjelmia on useampia. YK:n asekauppaneuvottelut maaliskuussa 2013 tähtäävät ensimmäisen puitesopimuksen syntyn. Oikeudellisesti sitovien sopimusten lisä-

si kansainvälisen aserisunnan yhteistyö on tuottanut useita poliittisesti sitovia toimintaohjelmia tai julistuksia. Niiden kattavuus ja sitovuus vaihtelevat.

Kansainvälisten sopimusten lisäksi aseiden käyttöä rajoittavat valtioiden välistet vakiintuneet käytännöt. Näiden niin kutsuttujen tapaoikeuden sääntöjen katsotaan yleisesti velvoittavan kaikkia valtioita – myös niitä, jotka eivät ole erikseen sitoutuneet kirjallisiin sopimuksiin. Tapaoikeuden säännöt ovat usein laajempia ja yksityiskoitaisempia kuin ratifioitavat sopimukset. Niitä sovelletaan valtioiden välisen aseellisten selkkausten lisäksi myös valtioiden sisäisiin selkkauksiin. Esimerkiksi hyökkäykset siviiliakoiteita vastaan ovat kiellettyjä vakiintuneen käytännön nojalla myös valtion sisäisessä konfliktissa, vaikka asiaa ei nimenomaista kyseisessä sopimustekstissä olisi kiellettykään.

Kansainvälinen yhteistyö aseiden ja niiden käytön säätelämiseksi on jatkuvassa muutoksessa. Yhteistyötä pyritään kehittämään sitä mukaa, kun teknologia mahdollistaa uudenlaisia aseita ja muuttaa sodankäynnin tapoja. Esimerkiksi viime vuosina on keskusteltu uuden normiston tarpeesta kybersodankäynnin entistä paremman säätelyn mahdollistamiseksi ja avaruuden aseistamisen estämiseksi. Tulevaisuudessa on varmasti myös pohdittava muun muassa robottien ja muiden itseohjautuvien aseiden käyttöä aseellisissa selkauksissa.

ASEKAUPAN RAHOITTAJAT HALUTAAN VASTUUSEEN

Sierra Leonen ja YK:n erityistuomioistuin tuomitti Liberian entisen presidentin Charles Taylorin viideksikymmeneksi vuodeksi vankilaan toukokuussa 2012. Tuomiosta ei ensinäkemältä ollut mitään mullistavaa. Sytteet koskivat sotarikoksia ja rikoksia ihmisyysstä vastaan, kuten lapsisotilaiden käyttöä, raskauksia ja murhia. Tuomiosta oli kuitenkin kaksi asiaa, jotka saatavat antaa viranomaisille keinoja estää konfliktien jatkumisen asekaupan takia.

Valtioiden on valvottava tehokkaammin aseventikieltoja

Toimitus

Mikä on YK:n turvallisuusneuvoston asettamien aseventikieltojen merkitys käytännössä? Ei juuri mikään, jos on uskominen vuoden 2013 loppupuolella julkaistavaa tutkimusta. Kanadassa sijaitsevan

Brittiläisen Kolumbian yliopiston professori James Stewartin johtama tutkimusryhmä on käynyt läpi joka ikisen YK:n aseventikiellon rekisteröidyn rikkomuksen.

Stewartin tutkimusryhmän analyysin mukaan 502 rekisteröidystä rikkomuksesta vain kaksi

oli johtanut miinhinkään oikeudellisiin seuraamuksiin. Niistä vain toinen johti tuomioon. Tutkimuksessa selvitettiin vain paljastuneita aseventikieltojen rikkomuksia – aseventikieltoja rikotaan jatkuvasti kaikkien tapausten koskaan paljastumatta.

Ensinnäkin Taylor katsottiin syylliseksi kaikkiin riikoisiin osittain sen takia, että hän oli osallisena Sierra Leonessa toimivien kapinallisten ”auttamiseen ja avuantoon”. Käytännössä kyse oli aseiden ja ammusten toimittamista kapinallisille.⁴¹ Taylorista tuli näin ensimmäinen asekauppias, joka on tuomittu aseiden toimittamisesta kansainvälistä oikeutta rikkovalle taholle.⁴²

Toiseksi Taylorin katsottiin syyllistyneen vähän tunnettuun rikokseen, joka voidaan suomentaa ryöstöksi. Sillä tarkoitetaan luonnonvarojen kuten puun, timantien tai öljyn ryöstämistä aseellisen konfliktin yhteydessä. Siihen voivat syyllistää myös yritykset tai yksilöt, jotka ostavat ryöstettyjä luonnonvaroja tai muuten toiminnallaan lietsovat luonnonvarojen ryöstöä. Ryöstöä on käytetty tuomion perusteena kansainvälisessä oikeudessa aiemmin. Toisen maailmansodan jälkeen natiin johtamia yrityksiä tuomittiin ryöstöstä esimerkiksi miehitetyssä Puolassa. Taylor oli ensimmäinen merkittävä ryöstöä tuomittu henkilö yli puoleen vuosisataan.⁴³

Taylorin tuomio loi ennakkotapauksen asekaupan myyjien ja rahoittajien saattamisesta rikosoikeudelleseen vastuuseen. Erityisesti on uutta, että luonnonvarojen hankkijat voivat joutua vastuuseen teoistaan, jos he ostamalla luonnonvaroja alueelta, joissa on meneillään aseellinen konflikti, samalla osallistuvat konfliktin rahoittamiseen ja siten sen jatkumiseen. Kansainvälinen rikostuomioistuin ei ole puuttunut asekauppaan ja konfliktien rahoittamiseen. Syinä ovat muun muassa sen rahoitusongelmat ja sille luodut poliittiset paineet. Lähes vuosikymmen sitten Kansainvälinen rikostuomioistuin silloinen pääsyttäjä Luis Moreno-Ocampo toteasi rikostuomioistuimen olevan tietoinen kansainvälisen yritysten, asekaupan ja luonnonvarakaupan välistä yhteyksistä.⁴⁴ Uusien keinojen käyttäminen on kansallisten viranomaisten harteilla. Heillä on nyt yhä vahempi pohja puuttua asekauppaan oikeudellisin keinoin, mikä näyttäisikin olevan tärkeää kansainvälisten poliittisen konsensuksen puuttuessa.

Aseventikielot osana kansainvälistä turvallisuuspolitiikkaa

Mikko Autti

Aseventikielto tarkoittaa osittain tai kokonaan kieltoa toimittaa, myydä tai siirtää sotilaavarikkeita maiden tai henkilöiden toimesta tiettyyn maahan, alueelle tai osapuolelle. Aseventikieltoja voi asettaa jokainen valtio tai valtioiden muodostama alueellinen organisaatio kuten EU tai Ety. Kaikkia maailman valtioita oikeudellisesti sitova vientikieltoja voi asettaa ainoastaan YK:n turvallisuusneuvosto.

Turvallisuusneuvosto toteaa peruskirjan luvun VII mukaan rauhan rikkoutumisen uhan tai rauhan rikkoutumisen tai hyökkäysteon olemassaolon. Sen jälkeen sen on päättävä, mihin toimenpiteisiin on ryhdyttävä kansainväisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tai palauttamiseksi (artiklat 41 ja 42).

Aseventikielto voidaan määräätä, jos aseiden kertymisen arvioidaan kärjistävän väkivaltaa tai lisäävän vihamieslyyttä tietyn konfliktin osapuolten välillä. Aseventikielto voi myös rohkaista neuvotteluratkaisun syntymistä. Niinpä kiellon lieventämistä tai poistamista käytetäänkin usein kannustimena rauhanprosessien eri vaiheissa. Tällä hetkellä on voimassa 11 YK:n aseventikieltoa. Useimmat niistä koskevat Afrikan konflikteja.

Aseventikielto syntyy turvallisuusneuvoston 15 jäsenmaan neuvottelun tuloksena. Yleensä päätös edellyttää sitä, että yhdellä neuvoston viidestä pysyvästä jäsenestä (Iso-Britannia, Kiina, Ranska, Venäjä ja Yhdysvallat) on halua asettaa kielto. Päättäminen aseventikiellostaan on osa kansainvälisen suhteiden arkea ja siten luonteeltaan täysin poliittista. Tästä syystä aseventikielto ei läheskään aina saada voimaan, vaikka sellaiselle voisi ulkopuolisen arvion mukaan olla hyvin tarvetta. Tilanne on tällainen esimerkiksi Syrian sodassa. Länsimaat haluavat asettaa Syrialle erilaisia sanktioita mukaan lukien aseventikiellon, mutta Venäjä ja Kiina

vastustustavat länsimaiden pyrkimyksiä. Venäjä puolestaan on toistuvasti vaatinut aseventikiellon asettamista Georgialle, mutta länsimaat pitivät ajatusta mahdotonta.

Vastuu kunkin aseventikiellon valvomisesta kuuluu ensisijassa itsenäisille asiantuntijaryhmiille (Group of Experts), jotka YK:n pääsihteeri nimittää turvallisuusneuvoston suosituksesta. Asiantuntijaryhmi turvallisuusneuvostolle lähettämässä raporteissa piilee aseventikieltojen tehokkuus, sillä niissä usein mainitaan yksityiskohtaisesti toimintatavat ja henkilöt, jotka ovat rikkoneet aseventikieltoja.

Aseventikielto asetetaan usein vastaan sen jälkeen, kun konflikti on jo eskaloitunut hallitsemattomaksi. Merkit aseiden kerääntymisestä tietylle toimijoille sivutetaan usein poliittisista syistä. Usein perusteluna käytetään sitä, että valtioilla on oikeus aseistaa itseään ulkoisia uhkia vastaan. Ulkopuoliselle oli 1990-luvun lopulla selvää, että Eritrea ja Etiopia aseistautuivat ja valmistautuivat sotaan. Turvallisuusneuvosto ei varsinaisesti yritynyt estää sotan puhkeamista, mutta parin vuoden ja kymmenien tuhansien kaatuneiden jälkeen se katsoi aiheelliseksi määritää aseventikiellon sodan osapuolle.

Aseventikielto on lähtökohtaisesti vakava toimenpide kielää muutoin lainsäädäntöön kuappa. Pääasiassa valtioiden väliset asetointiuksit todennäköisesti vähenevät tai loppuvat kokonaan kiellon seuraaksena, mutta häikäilemättömät salakuljetajat, huonosti valvotut raja-alueet ja korruptoituneet virkamiehet yleensä varmistavat suotuisat olosuhteet laittoman asekaupan jatkumiselle. Tästä syystä aseventikielot ovat äärimmäisen vaikeita valvoa ja ylläpitää. YK seuraa aseventikieltojen toimivuutta sanktiokomiteoiden, asiantuntijaryhmi ja jopa kenttäasollan olevien valvontayksiköiden avulla. Nämä tehdään esimerkiksi Norsunluurannikolla

toimivan rauhaturvaoperaation tapauksessa. EU ja Ety asettavat myös jäsenvalle aseventikieltoja, mutta eivät käytännössä ylläpidä jurikaan mekanismeja kiellon valvomiseksi. Tässä suhteessa työtä on vielä tehtävä.

Turvallisuusneuvoston pysyvät jäsenet ovat usein haluttomia laajentamaan aseventikieltojen kattavuutta koskemaan muuta materiaalia kuin siitä, millä suuri osa vakavista ihmisoikeusloukkuksista tehdään. Niitä ovat esimerkiksi rynnäkkökiväärät, ammustai tai panssarajoneuvot. Tämä johtaa aukkoihin vientikiellon täytäntöönpanossa, kun viedään esimerkiksi maastajajoneuvoja, jotka myöhemmin muunnetaan sotilaalliseen käyttöön, erilaisia valvontalaitteita tai muita kaksikäyttötuotteita. Tämä johtaa aukkoihin tavaroiden myyminen vientikiellon alaiseen maahan ei välttämättä ole laitonta, mutta epäilyksenalaista on, kuinka myyjä osapuoli ottaa huomioon kaupan mahdolliset kielteiset vaikutukset. Valtiot saattavat myös olla valmiita viemään aseita kiellon alaisena olevan valtion naapurimaihin täysin tietoisina siitä, että aseeet ohjautuvat edelleen ei-toivotuille käyttäjille. Näihin epäkohtiin pyrkii puuttumaan kansainvälinen asekauppasopimus.

Vientikieltoja kierretään, rikotaan ja manipuloidaan jatkuvasti, eikä tilanteeseen tule varmasti kaan helposti muutosta tulevaisuudessa. Toisaalta vientikielot myös herättävät kunnioitusta. Ne muodostavat kansainvälisen yhteisön toimintakentässä välimaaston poliittisen painostuksen ja sotilaallisen intervention välissä. Kuten minä tahansa asetuksen kohdalla, todellinen vaikutus syntyy ainoastaan, jos valtiot ja yksilöt toimivat yhteisymmärryksessä turvallisuusneuvoston päättösten kanssa.

Kirjoituksessa esitetyt mielipiteet eivät välttämättä edusta YK:n kantaa.

Taulukko 1: Kansainväliset sodankäyntiä ja aseita rajoittavat sopimukset

NIMITYS	SOPIMUKSEN NIMI	SOPIMUS SOLMITTU	VOIMAAN VOIMAAN SUO- MEN OSALTA
Asekieltosopimukset			
BTWC	Biologisten ja toksilogisten aseiden kieltosopimus	1972	1975
CCW LP IV	Sokeuttavien laseraseiden käytön ja kuljetuksen kielvä sopimus	1995	1998
CWC	Kemiallisen aseen kieltosopimus	1997	1999
FMCT	Asekelpoiset hajoavan (fissili) ydinamateriaalin tuotantokieltosopimus		Neuvottelut käynnissä
Ottawa	Henkilömiinojen käytön, valmistuksen, myynnin, varastoinnin ja kuljetuksen kielvä sopimus	1997	1999
Oslo	Rypälepommien käytön, valmistuksen, myynnin, varastoinnin ja kuljetuksen kielvä sopimus	2008	2010
Asevalvontasopimukset			
ATT	YK:n asekauppasopimus (Arms Trade Treaty)		Neuvottelut käynnissä
CFT	Sopimus tavanomaisista aseista Euroopassa (TAE)	1990	1992
CPPNM	Yleissopimus ydinaineiden turvajärjestelyjä koskevista toimista	1979	1987
CTBT	Täydellinen ydinkoekieltosopimus	1996	Ei voimas- sa
PTBT	Ostittainen ydinkoekieltosopimus	1963	1963
CCW	Tavanomaisia aseita ja niiden käyttöä koskeva sopimus	1980	1983
Pienaseasiakirja	Etyjin poliittisesti sitova asiakirja pienaseiden hallitsemattoman levää- misen ehkäisemiseksi	2000	2000
HCOC	Haagin käytännesäännöstö ballististen ohjusten levämisen estämi- seksi	2002	2002
NPT	Ydinsulkusopimus	1968	1970
PAROS	Avaruuden aseistamisen ehkäisemisen aloite		
Tuliasepöytäkirja	YK:n pienasetoimintaohjelma niiden laittonaan kaupan ehkäisemiseksi	2001	2005
Yhteinen kanta	EU:n sotatarvikkeiden vientiä koskevat säännöt	2008	2008
Vientivalvontajärjestelyt			
Zanger komitea	Ydinsulkusopimuksen toteutusjärjestely	1971	1972
Australia ryhmä	Kemiallisten ja biologisten aineiden ja teknologoiden	1985	1991
MTCR	Ohjusteknologian	1987	1991
NSG	Ydinalan	1974	1978
Wassenaar	Aseiden ja kaksikäyttötuotteiden	1995	1995
Kansainvälinen humanitaarinen oikeus (sodan lait)			
Geneve I	Maasotavoimien kuuluvien haavoittuneiden ja sairaiden aseman pa- rantaminen	1949	1955
Geneve II	Merisotavoimien kuuluvien haavoittuneiden, sairaiden ja haaksirikkoi- tuneiden aseman parantaminen	1949	1955
Geneve III	Sotavankien kohtelusta	1949	1955
Geneve IV	Siviilihenkilöiden suojelemisesta sodan aikana	1949	1955
Geneve LP I	Kansainvälisen aseellisten selkauosten uhrien suojelemisesta	1977	1980
Geneve LP II	Kansainvälistä luonnetta vailla olevien aseellisten selkauosten uhrien suojelemisesta	1977	1980
Tapaoikeus	Punaisen Ristin kansainvälisen komitean tapaoikeuden säännöt	2005	2005
Haag	Maasodan laki ja tapoja koskeva Haagin sopimus IV	1907	kyllä
Rooma	Kansainvälisen rikostuomioistuimen (ICC) Rooman perussääntö	1998	2000
LoS	Yleissopimus lapsen oikeuksista	1989	1991
LoS LP	Valinnainen pöytäkirja lasten osallistumisesta aseellisiin selkauksiin	2000	2002
Asuinypäristön suojuelua aseellisen selkauksen aikana			
ENMOD	Convention on the prohibition of military or any other hostile use of en- vironmental modification techniques	1977	1978
Kulttuuriomaisuus	Yleissopimus kulttuuriomaisuuden suojelemiseksi aseellisen selkauksen sattuessa	1954	1956
			1994

Asevalvonta ja luottamuksen edistäminen

Asevarustelun läpinäkyvyttä ja asevalvontaa edistää kansainvälisillä sopimuksilla ja järjestöjen luomilla valvontajärjestelmillä. Niiden taustalla on oletus, että asevarustelu kasvattaa valtioiden välisiä jännitteitä, kun taas tieto muiden asehankinnoista vähentää niitä ja lisää keskinäistä luottamusta sekä siten ennaltaehkäisee konflikteja.

Tunnetuin luottamusta ja turvallisuutta lisäävä kansainvälinen toimi on YK:n tavanomaisten aseiden rekisteri (UNROCA). Valtiot voivat toimittaa sinne tiedot vuosittain ostamastaan ja myymästäään raskaasta aseistuksesta sekä vapaaehtoiseksi myös pienaseista, asetuuttosta ja sotilaallisesta kapasiteetistä. YK kannustaa jäsenvaltioitaan raportoimaan myös puolustukseen käytämistään resursseista ja vaihtamaan tietoa siihen liittyvästä lainsäädännöstä.

Myös muutamat alueelliset organisaatiot kuten Etyj ja EU ovat kehittäneet asevarustelun läpinäkyvyttä edistäviä toimia. EU:n sotatarvikkeiden viennin yhteinen kanta voidaan katsoa kuuluvaksi tähän kansainvälisen sopimusten joukkoon. Sopimusten tarkoituksesta ei niinkään ole edistää luottamusta vaan varmistaa, etteivät EU-maiden ulkopoliittikka ja asevienti kolmansiin maihin johda konflikteihin, sotarikoksiin tai ihmisoikeusrikkomuksiin.

Läpinäkyvyys on tärkeä osa asevalvontaa, jonka tavoitteena on estää joukkotuhoaseiden ja kielletysten aseiden valmistaminen. Läpinäkyvyyllä pyritään myös parantamaan asekaupan valvontaa niin, etteivät aseet päädy esimerkiksi terroristeille tai järjestäytynelle rikollisuudelle. Raportointi- ja verifointi- eli varmistusmechanismeja sisältyy myös asekieltosopimuksiin. Niiden tarkoituksesta on varmistaa, että kielletyt ja hävitettäväksi tarkoitettut aseet myös pysyvät poissa. Taulukossa 2 on listattu edellä mainittuja raportointijärjestelmiä ja selvitetty edistäväksi Suomi globaalista luottamusta ja asevalvontaa osallistumalla järjestelmien tiedonvaihtoihin.

Kansainvälisen luottamusta lisäävien toimien pohjana ovat kansalliset tiedonkeruu- ja raportointijärjes-

Taulukko 2: Suomen luottamusta ja asevalvontaa edistävät toimet

SOPIMUS	RAPORTTIEN KOKOAJA	SUOMEN RAPORTOINTI
Asekieltosopimukset		
Henkilömiinat kielvä sopimus	GICHD	kyllä
Tavanomaisia aseita koskeva sopimus	YK	kyllä
Rypäleaseet kielvä sopimus	YK	ei
Konfliktien ennaltaehkäiseminen		
Tavanomaisten aseiden rekisteri (UNROCA)	YK	kyllä
Puolustustarvikkeiden viennin yhteinen kanta	EU	kyllä
Tavanomaisten aseiden tiedonvaihto	Etyj	kyllä
Pienaseiden tiedonvaihto	Etyj	kyllä
Wassenaarin tiedonvaihto	WA	kyllä
Asevalvonta		
Pienaseiden vastainen toimintaohjelma (POA)	YK	kyllä
Kansainvälinen aseiden jäljitysohjelma	YK	kyllä
Kidutukseen käytettävien tuotteiden kaupan kielto	EU	ei

telmat, joita ilman ei voitaisi kerätä kattavia tilastoja eikä edistää globaalaa turvallisuutta. Valtioiden omia, strategisen teknologian viennin raportointiin liittyviä tietoja tarvitsevat myös valtioiden päättäjät laatiessaan maan virallista ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa sekä halutessaan varmistaa, että sitä myös toteutetaan.

1990-luvun alusta lähtien kasvava joukko maita erityisesti Euroopassa on alkanut julkista vuosittaisia aseventiraportteja⁴⁵. Raportoinnin lisääntymiseen on vaikuttanut erityisesti kansalaisjärjestöjen ja median paine: ne ovat vaatineet maita julkaisemaan tietoa parantaakseen asekaupan vastuullisuutta ja paljastaakseen

Taulukko 3: Suomen strategisen teknologian viennin läpinäkyvyys

				kidutukseen käytettävät tuotteet
YLEISTÄ				
Julkaisee vientiraportin	x	ei	ei	ei
Julkaistaan 30.6. mennenä	ei	-	-	ei
Pyydetty tiedot saatu lain mukaisessa ajassa	-	x	ei	x
Raportti on verkossa	x	ei	ei	ei
Julkaistaan suomeksi	ei	x	x	ei
Julkaistaan ruotsiksi	ei	ei	ei	ei
Julkaistaan englanniksi	x	ei	ei	ei
Taustatiedot (kriteerit, lain-sääädäntö)	x	ei	ei	ei
LUVAT				
Tieto myönnetyistä luvista	x	x	x	ei
Lupien kappalemäärä	x	-	x	-
Lupien jakautuminen maittain	ei	ei	ei	ei
Kauttakulkuluvat	ei	ei	ei	ei
Kielteiset päättökset	ei	x	ei	ei
Vientilupa julkinen	x	ei	ei	-
Toteutunut vienti	x	ei	ei	ei
SISÄLLYTETYT TIEDOT				
Kohdemaa	x	x	x	ei
Myyjä	x	x	ei	ei
Ostaja	x	ei	ei	ei
Loppukäyttäjä	x	ei	ei	ei
Tuotekategoria	x	x	x	ei
Tuotteen yksilöivä tieto	x	x	ei	ei
Tuotteen määrä	x	ei	x	ei
VALVONTA				
Sotatuotteiden vientilupatoiminnassa vastuuviranomainen on puolustusministeriö, kaksikäytötekniologiassa ulkoasiainministeriö, kaupallisessa ase- ja patruunavienissä sekä kidutusvälineissä sisäasiainministeriö.				
- = ei selvitetty				

sen valvontaan mahdollisesti liittyviä puutteita ja laittonuuksia. Vaikka raportien määrä on kasvussa, vaihtelee niihin sisällytetty tieto suuresti sekä määreltään että laadultaan, eikä raportteja useinkaan ole mahdollista verrata keskenään. SaferGlobe Finland on arvioinut Suomen strategisen teknologian viennin läpinäkyvyyttä oheisessa taulukossa.

Suomi ei julkaise strategisten tuotteiden viennistä raportia. Tästä syystä taulukossa esitetty arvointi on tehty sotatuotteiden osalta puolustusministeriön EU:lle toimittamana vientilaston ja muiden lähteiden kohdalla tietopyynnöillä saatujen tietojen perusteella. Korostamme, että tietojen julkisuus ei voi korvata viranomaisten laatimaa raporttia. SaferGlobe Finlandin Suomen aseventiraportti ei myöskään korvaa viranomaisten omaa raportointia. Päinvastoin arvointimme osoittaa, että tietopyynnöillä saadut tiedot eivät riitä tehokkaaseen asevalvontaan ja globaalın turvallisuuden edistämiseen. Tästä syystä Suomen tulisi aloittaa strategisen teknologian vientiraportointi. Nyt ollaan tilanteessa, jossa yksikään viranomainen ei julkaise päättäjien ja kansalaisten tiedontarvetta palvelevaa vientiraporttia kotimailla kieillä. Puolustusministeriön verkkosivulla oleva tuorein ruotsinkielinen viennistä kertova tieto on vuodelta 2000.

Suomi on osallistunut EU:n yhtiseen kantaan perustuvaan vuosittaiseen tiedonvaihtoon ensimmäisestä raportointivuodesta 1998 lähtien. Suomi toimittaa EU:lle tiedot sekä myönnetyistä puolustustarvikkeiden vientiluvista (määrä, tuoteluokat ja kohdemaa) että toteutuneesta viennistä (arvo). Raportoinnissa on myös puutteita. Verrattuna esimerkiksi pohjoisiin naapurimaihimme ja suuriin eurooppalaisiin aseviejämäihin⁴⁶ Suomi ei raportoi myönnetyjä asevälittäjälupia, tuontilupia, kauttakuljetuslupia tai jälleenvielialupia. Ainoana vertailumaana Suomen raportista puuttuvat myös tiedot evätyistä vientiluvista. Ne sisältyvät Suomen EU:lle toimittamiin tie-toihin vielä vuosina 1999–2000, minkä jälkeen syystä tai toisesta läpinäkyvyyttä heikennettiin. Parannettavaa olisi myös Suomen UNROCA-raportoinnissa, jossa Suomi ei monista muista maista poiketen ilmoita lainkaan tilastoja pienaseiden tuonnista tai viennistä⁴⁷. Osana puolustusministeriön EU:lle toimitettavaa raporttia Suomi on raportoinut Poliisihallituksen myöntämistä kaupallisia ase- ja patruunavienneistä ainoastaan vuonna 2000.

VALVONTA

Strategisen teknologian vientiä ja tuontia valvoo tulili. Se paljasti puolustustarvikkeiden maastavientirikoksia vuonna 2011 seitsemän kappaletta (2010: 1).

Kohti vastuullisempaa asekauppaa

Elli Kytömäki

Maiden omista lainsäädännöstä ja alueellisista sopimuksista huolimatta aseet päätyvät liian usein maihin, joissa niitä käytetään ihmisoikeusloukkauskiin. Asekaupan kansainvälisen pelisääntöjen puuttuminen heikentää rauhan, vakauden, turvallisuuden ja kestävän kehityksen edellytyksiä.

Kansalaisjärjestöjen ja asekaupan parempaa säätelyä ajavien maiden (Argentiina, Australia, Costa Rica, Iso-Britannia, Japani, Kenia ja Suomi) ansiosta YK otti asekauppasopimuksen asialistalleen vuonna 2006. Neuvotteluprosessi sopimuksesta käynnistyi kolme vuotta myöhemmin. Se huipentui heinäkuussa 2012 YK:n päämajassa New Yorkissa järjestettyyn neliviikkoiseen konferenssiin.

Tavoitteena oli sopia yksimielisesti kaikkia YK:n 193 jäsenvaltiota koskevista asekaupan kansainvälisistä minimisäännöistä. Sopimuksen on tarkoitus kattaa tavanomaisten aseiden viennit, tuonnit ja siirrot sekä määritellä aseiden vientilupien myöntökriteerit. Historiallinen sopimus vaati muun muassa, että kaikki maat varmistavat ennen kaupantekoaa, ettei niiden myyimiä aseita käytetä ihmisoikeusrikkomuksiin, sotarikoksiin tai terrorismiin. Tavoitteena on myös, että väillisiestä vähennettäisiin laitonta asekauppa.

Huolimatta viikkojen valmisteluvista kokouksista ja lukemattomista suurten aseviejien kesken suljettujen ovien takan käydystä konsultaatioista harva tuntui ennen viime heinäkuun kokousta uskovan, että laillisesti sitova sopimus solmittaisiin. ATT-prosessin puheenjohtaja, Argentiinan Roberto García Moritán säilytti kuitenkin optimistisutensa ja sai viilipyytysanteelleen muutkin uskomaan konferenssin onnistumismahdollisuksiin.

Kokoustahti tuntui kuitenkin ensimmäisten viikkojen aikana hitalta, ja virallisten lausuntojen perusteella maiden kannat eivät tuntuneet juuri muuttuneen valmistelukokouksista. Holistica sopimusta ajavat edistykselliset maat korostivat edelleen kattavien asetyyppimääritelmien tärkeyttä sa-

malla kun skeptisissä puheenvuoroissa oltiin sillä kannalla, että laillisesti sitova sopimusta ei tarvita, ja koko kokous tulisi käsitellä vain laitonta asekauppa.

Epäviralliset, varsinaisen kokouksen ohessa käydyt neuvottelut vaukkivat kuitenkin lupaavilta: useat aiemmin joustamattomat maat osoittivat neuvotteluhalua ja monien alueellisten ryhmien yhteisissä kannoissa ajettiin vahvaa asekauppasopimusta.

Puheenjohtaja Moritán piti langat kojo ajan tiukasti – joidenkin mielestä liiankin tiukasti – käsissään eikä esittänyt kolmen ensimmäisen kokousviikon aikana delegaatioille itse sopimustekstiä lainkaan. Luonnokset kiersivät silti kahvilassa ja kokousallas, ja sopimusta ajaneet valtiot ja kansalaisjärjestöt toivoivat poikkeuskellisen strategian toimivan. Pettymys ja epäusko salissa olivatkin melkoiset, kun Yhdysvallat ilmoitti viimeisen kokouspäivän aamuna tarvitsevansa lisääikää edellisenä päivänä jaetun sopimusluonnon tarkastelun ja ehdotti ATT-keskustelun siirtämistä uuteen, erilliseen YK-kokoukseen.

Yhdysvaltain puheenvuoro sai kannustusta monilta muilta mailta kuten Venäjältä ja Kiinalta, ja perjantaina kuluessa oli selvää, ettei ATT-konferenssia saataisi päättökseen sopimuksesta äänestämällä.

Kokousta ei pelastanut edes Meksikon tarjoilema, yli 90 valtion allekirjoittama puheenvuoro, jossa peräänkuulutettiin kaikkia mahdollisimman nopeasti sitoutumaan vahvaan asekauppasopimukseen, joka ”toisi turvalliseen maailman kaikille, koko ihmiskunnan tähden”. Turhautuneisuus loisti sadoilta kasvoilta. Moritán säilytti optimisinsa päättössanoissaan ja totesi että vaikkei yksimielisyyttä vielä saavutettukaan, oli sopimukseen pääsy ollut lähellä, ja sen muodosta ja kaikista pääkohdista oli päästy yksimielisyyteen.

YK:n pääsihteeri Ban Ki-moon sentää tottesi rohkeasti olevansa pettynyt siihen, ettei sopimukseen päästy vuosien valmistelusta ja pitkistä neu-

votteluista huolimatta. Hänkin toivoi, että neuvotteluja jatkettaisiin mahdollisimman pian.

Huolimatta kokoukselle antamastaan tuesta monet kansalaisjärjestöt kritisovat sen viimeisinä päivinä julkistettua sopimusluonosta liian väljäksi ja kompromissihakuiseksi ja arvostelivat erityisesti sitä, että Yhdysvaltain painostuksesta ammusten kauppa oli jäämässä sopimuksen ulkopuolelle. Myös kään kaikki tavanomaiset aseet ja niiden osat eivät kuuluneet sopimusluonnon piiriin.

Lisätyötä siis tarvittiin, mutta miten ja koska se olisi mahdollista? Voitaisiinko asekauppasopimus hyväksyä järjestämällä heinäkuun lopun tekstitä äänestystä YK:n yleiskokousessa vai tarvittaisiinko sopimuksen hiomiseen uusi konferenssi, kuten Yhdysvallat oli ehdottanut?

Syksyn kuluessa muutamat valtiot viestivät, etteivät ne tukisi suoraa YK-äänestystä, ja maat, jotka alun perin toivat sopimuksen YK:n käsittelyn, päättivätkin esittää syksyn aseidenriisuntaa käsittelyväässä yleiskokousen ykköskomiteassa uuden ATT-kokouksen järjestämistä maaliskuussa 2013. Ehdotus sai taakseen ylivaimisen 157 maan tuen, mukaan lukien kaikki suuret asetuottajamaat Venäjää lukuun ottamatta.

Kaksiviikkoisesta kokouksesta 18.–28. maaliskuuta tulee epäilemättä tiukka. Neuvotteluissa käytetään pohjana heinäkuussa syntynytä mutta hyväksymättä jäänyttä sopimusluonosta. Lisääika on saanut ATT:n kannattajat hoiman tekstiä, ja kansalaisjärjestöt toivotatkin, että neuvottelujen jatkaminen mahdollistaa porsaanreikien paikkaamiseen ja tuloksena on vahvempi ATT. Skeptikot taas lienevät viivästyksestä lähinnä mielissään ja tekevät varmasti parhaansa jarruttaakseen ja vesittääkseen keskustelua myös maaliskuussa.

Mikäli uudessakaan konferenssissa ei kahdessa viikossa onnistuta solmiaan sopimusta, se viedään mitä luultavimmin YK:n yleiskokousen äänestykseen. Sopimus tulee voimaan sen

jälkeen, kun YK:n yleiskokous on hyväksynyt sen ja riittävä määrä valtioita on sen ratifioinut.

Sopimuksesta, jos se saadaan solmittua vuoden 2013 aikana, tuskineen tulee kaikkia kansalais- ja ihmisoikeus-

järjestöjä tyydyttää vesitiivis pakettiratkaisu kaikkiin asekaupan ongelmuihin, onhan yksi keskeisistä ratkaistavista asioista edelleen tasapaino mahdollisimman universaalinen ja toisaalta tehokkaan ja kattavan sopimuksen välillä.

Suomen ja EU:n asevientikäytäntöihin ATT ei toisi suuria muutoksia. Se olisi toteutuessaan kuitenkin merkittävä parannus nykytilanteeseen, jossa asekauppa ei maailmanlaajuisesti rajoiteta mitenkään.

Harmaa lista

"Yksi asianomistaja toi julkia, että turvallisuusjoukot pysäyttivät hänet 27. maaliskuuta 2011 hänen ajessaan autoa. Hänen kuunteli sillä hetkellä CD-levyä, jonka sisältö kritisoi hallitusta ja Bahrainin kuningas Hamadia. Poliisit käskivät hänen poistua autosta ja lopettaa CD-levyn kuuntelun. Asianomistajan mukaan hän ensin kieltyyi sammuttamasta CD-soittimesta ja poistumasta autostaan, sillä hänen läheisellä oli lapsia kyydissä. Lopulta hänen kuitenkin nousi ulos autosta.

Puhuessaan auton ulkopuolella poliisin kanssa hän huomasi mustaan pukeutuneen henkilön menevän autoon sisälle sen takaisuimelle. Hänen tarttui tähän henkilöön refleksionaisesti suojelemaan lapsiaan.

Bahrainin tapahtumia tutkineen komission raportti, sivu 303.

Strategisten tuotteiden vienti on osa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Sitä määrittävät lainsäädännön lisäksi muun muassa hallitusohjelma, turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko sekä kehityspoliittinen ohjelma. Ulko- ja turvallisuuspolitiikan johdonmukaisuuden ja haluttujen vaikutusten aikaansaamiseksi strategisten tuotteiden viennin on oltava linjassa niiden kanssa. Suomen puolustustarvikkeiden vientilain mukaan ehdottoman esteen aseviennille asettavat asevientikiellot, kansainväliset aseita koskevat sopimukset sekä Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittinen linja. Muutoinkin on vientilupaviranomaisten tekemästä kokonais-harkinnasta.

Käytännössä keskeisin säädöstö sotatuotteiden viennin kannalta on EU:n yhteinen kanta sotilasteknolo-

Poliisi pidätti hänet ja vei hänet ensin läheiselle poliisisamalle, mistä hänet vietettiin eteenpäin Isan paikkakunnan naisille tarkoitettuun pidätyskeskukseen.

Häntä sytyttiin valtion virkamiehen väkivaltaisesta vastustamisesta ja hallituksen kaatamista vaatinan sekä hallinnonvastaista vihaa lietovan CD-levyn hallussapidosta. Hänet tuomittiin kuuden vuoden vankeusrangaistukseen, mutta vetoomustuomioistuin lyhensi tuomion kolmen vuoden mittaiseksi. Hänen väitti, että oli joutunut pidätysensä aikana sekä verbaalisen että fyysisen pahoinpitelyn kohteeksi ja että hänen mahdollisuksiaan saada oikeudellista apua oli rajoitettu."

gian ja puolustustarvikkeiden viennin valvomiseksi. EU-maat ovat tunnustaneet, että asekauppa ei ole tavaramaisten tavaroiden kauppaan vaan niiden viennissä on aina noudatettava erityistä varovaisuutta. Tästä syystä yhteisessä kannassa on sovittu kahdeksan kriteeriä (katso infolaatikko edempänä) joihin tulee kiinnittää huomiota sotatuotteiden vientilupia myönnnettäessä. Yhteinen kanta sitoo jäsenmaita mutta asetuu juridiselta sitovuudeltaan direktiivin ja asetuksen alapuolelle. Viime kädessä kunkin jäsenmaan tuomioistuin päättää, onko yksittäisten vientilupien kohdalla noudatettu yhteisen kannan säädöksiä.

SaferGlobe Finland on laatinut asevientiin liittyvän politiikan ja riskien avaamiseksi niin kutsutun harmaan listan. Olemme sitä varten käyneet läpi kaikki

tarkasteluvuoden aikana Suomesta myönnetyt strategisten tuotteiden vientiluvat. Mukana tarkastelussa ei ole niitä lupia, joissa vastaanottajana on YK tai jokin sen alajärjestöistä. Strategisen teknologian vientiin niin harmaalla listalla kuin sen ulkopuolella oleviin maihin sisältyy aina ulko- ja turvallisuuspoliittinen riski. EU:lla on vientimaiden arviointiin tarkoitettu kriteeristö, jonka pohjalta kansainvälisesti arvostettu ajatushautomo Bonn International Centre on Conversion eli BICC on kehittänyt kriteereitä arvioivan systeemin. Suomesta vietettiin vuonna 2011 aseita 25 maahan, jotka ovat BICC:n arvion mukaan EU:n kahdeksasta kriteeristä vähintään yhden kriteerin suhteeseen kriittisellä tasolla. BICC:n arviot perustuvat esimerkiksi Uppsalan Conflict Data Programmin, Osolan Rauhantutkimusinstituutin, Maailmanpankin sekä Freedom Housen julkaisemiin tietoihin. Näiden pohjalta BICC on luonut arvioinnit asteikolla "ei kriittinen", "mahdollisesti kriittinen" sekä "kriittinen".⁴⁸ Nämä 25 maasta olemme ottaneet tarkasteluun kolme maata, joissa vuonna 2011 asevientiin liittyvät riskit toteutuivat näkyvällä tavalla. Nämä maat ovat: Bahrain, Saudi-Arabia ja Kazakstan.

BAHRAIN

Vientilupa: Numero FI.PL.M.2010-3463, jolla saa viedä 160 TRG-22 .308 Win ja 45 TRG-42 .338 LM -tarkkuuskivääreitä Bahrainin asevoimille. Lupa myönnetty 1.8.2010 ja voimassa 31.12.2011 asti.

Arabikevään mielenosoitukset alkivat Bahrainissa helmikuussa 2011. Ne eivät tulleet yllätyksenä vaan Suomen myöntäessä 205 tarkkuuskiväärin vientilupaa olivat Bahrainin viranomaiset jo vanginneet opposition edustajia. Bahrainin hallituksen asettaman komission raportin mukaan 1 300 ihmistä pidätettiin ja 13 ihmistä kuoli. Heistä kaikki ammuttiin yhtä lukuunottamatta. Kesällä 2011 tapahtumat rauhoitettiin, mutta yhteenottoja on edelleen esiintynyt. Human Rights Watchin mukaan vuoden 2011 aikana 1 600 ihmistä pidätettiin, yli 300 ihmistä tuomittiin sotilastuomioistuimissa ja ainakin 40 ihmistä kuoli. Neljä heistä kuoli kidutukseen. Haavoittuneita mielenosoittajia hoitanutta lääkintähenkilökuntaa on tuomittu vankilaan. Amnesty International on dokumentoinut tilanteita, joissa Bahrainin mellakkapoliisi ja sotilaat ampuivat kivääreillä mielenosoittajia.

Vuonna 2011 Suomesta myönnettiin Bahrainiin vain yksi vientilupa. Siinä suomalainen valmistaja sai elokuussa luvan palauttaa huollossa olleen teleskoop-

EU:n sotatuotteiden vientikriteerit

1. Jäsenvaltojen kansainvälisen velvoitteiden ja sitoumusten noudattaminen, erityisesti YK:n turvallisuusneuvoston tai EU:n määrämienvälisten pakotteiden, asesulkua ja muita asioita koskevien sopimusten sekä muiden kansainvälisen velvoitteiden noudattaminen.
2. Ihmisoikeuksien kunnioittaminen ja kansainvälisen humanitaarisen oikeuden noudattaminen lopullisessa määrämaassa.
3. Lopullisen määrämaan sisäinen tilanne vallitsevien jännitteiden tai aseellisten konfliktien osalta. Jäsenvaltojen on evätävä lupa sotilasteknologian tai puolustustarvikkeiden vientiä, joka aiheuttaisi tai pitkittäisi aseellisia konflikteja tai kärjistäisi jännitteitä tai konflikteja lopullisessa määrämaassa.
4. Alueellisen rauhan, turvallisuuden ja vakauden suojelu. Jäsenvaltojen on evätävä maastavientilupa, jos on olemassa selkeä vaara, että ilmoitettu vastaanottaja käyttäisi vietävästi sotilasteknologiaa tai vietävästi puolustustarvikkeita hyökkäykseksi toimintaan toista maata vastaan tai tehostaakseen voimatoimin aluevaatimusta.
5. Jäsenvaltojen ja niiden alueiden, joiden ulkosuhteista jäsenvaltio vastaa, sekä ystävällisyylisten ja liittolaisvaltojen kansallinen turvallisuus.
6. Ostajamaan asenne kansainväliseen yhteisöön erityisesti sen osalta, mikä koskee sen suhtautumista terrorismiin, sen liittolaisuuden ja kansainvälisen oikeuden noudattamista.
7. Vaara, että sotilasteknologia tai puolustustarvikkeet päätyvät muualle ostajamaassa tai jälleenvedään epätoivottavin ehdoin.
8. Sotilasteknologian tai puolustustarvikkeiden viennin yhteensopivuus vastaanottajamaan teknisen ja taloudellisen valmiuden kanssa ottaen huomioon, että valtioiden olisi täytettävä oikeutetut puolustus- ja turvallisuustarpeensa mahdollisimman vähäisin aseistukseen suunnatuin ihmillaan ja taloudellisin voimavaroin.

Yhteisen kannan säädösteksti löytyy verkkoosoitteesta:

http://eeas.europa.eu/non-proliferation-and-disarmament/arms-export-control/index_fi.htm

pimaston sen omistajalle. Asiakas oli maan kansallinen turvallisuusvirasto (National Security Apparatus). Se toimii sisäministeriön yhteydessä, mutta on itsenäinen kuninkaan kontrollissa oleva turvallisuustutkimusvirasto. Bahrainin tapahtumia selvittäneen komission raportin mukaan kansallinen turvallisuusvirasto syyllistyti säännönmukaisesti fyysiseen ja psyykkiseen kaltionkohteluun, joka useissa tapauksissa sisälsi kidutusta. Tätä pidettiin huolestuttavana, koska viraston pidätys-suojissa oli suuri joukko ihmisiä.⁴⁹

Iso ase- ja ammuslasti hajautettiin

Suomalaisen vientilupajärjestelmän vahvuksiin kuuluu, että valtioneuvosto käsitlee tappavien aseiden ja ammusten vientiluvat niiden ollessa merkittäviä. Sellaisina on pidetty ulko- ja turvallisuuspoliittisesti keskeisiä maita tai yli miljoonan euron arvoisia vientejä. Aivan Bahrainin väkivaltaisuksien alla Suomesta vettiin aseita ja ammuksia maahan yli 2,6 miljoonalla eurolla. Valtioneuvosto ei käsitellyt asiaa, koska kokonaisuus oli pilkkoutunut kahden eri lupaviranomaisen taholle ja vientiluvat jakaantuivat useille eri vuosille vaikkakin itse viennit tapahtuivat samassa yhteydessä tammikuussa 2011.

Tarkkuuskiväärien 872 000 euron arvoisen luvan myönsi puolustusministeriö elokuussa 2010. Poliisihallitus myönsi 280 000 pistoolin patruunan vientiluvan vuonna 2009 ja 550 000 kiväärin patruunan vientiluvat vuosina 2009–2010. Patruunoita vietin tammikuussa 2011 Tullihallituksen tietokannan mukaan 812 000 euron arvosta. Sitä, kenelle patruunat vietin, ei tiedetä, koska Poliisihallituksen mukaan tämä on salainen tieto. Sen sijaan puolustustarvikkeiden ja kaksikäytötuotteiden vastaanottajat ovat julkista tietoa.

Tullihallituksen tilastojen mukaan Bahrainin vietin myös 954 000 euron arvosta metsästys- ja urheiluhaukkoiden tai kivääri osia. Poliisihallituksen tilastojen mukaan sellaisille ei ole myönnetty Bahrainin vientilupaa ainakaan vuoden 2007 jälkeen. Poliisihallitus arvelee vietyjen tuotteiden olevan lupavapaita ampuma-aseiden osia.⁵⁰ Sellaisia ovat esimerkiksi aseen tukki, liipasin ja patruunalippaat. On erittäin todennäköistä, että toteutunut vienti liittyy tarkkuuskiväärien ja patruunoiden kauppaan, koska kaikki viennit ovat tapahtuneet samaan aikaan ja muutamia viikkoja ennen väkivaltaisuksien puhkeamista. Tarkasteltaessa Tullihallituksen tietokantoja on syttä huomioida, että se oli tilastoinut puolustusministeriön sota-aseksi luokittelemat tarkkuuskiväärit metsästys- ja urheilukiväärien vienniksi.

Aseviennin kohdevaltion ulko- ja turvallisuuspoliittisen tilanteen muuttuessa ulkoasiainministeriön asevalvontaosasto voi peruuttaa aiemmin myönnetyt vientiluvan. Asevalvontaosasto ei peruutanut yhtään arabikevään valtioihin myönnetyt vientilupaa. Se voi myös keskeyttää matkalla olevan ase- ja ammuslastin etenemisen. Näin ei kuitenkaan tehyt, koska asevalton-taosasto ei seuraa reaalialkaisesti asekauppaa.

KAZAKSTANIN TASAVALTA

Vientilupa: Numero FI.PLM.2011-4698, jolla saa viedä 250 000 tarkkuuskiväärin patruunaa .308 Win B476 11,0g Lock Base Kazakstanin asevoimille. Lupa myönnetty 28.10.2011 ja voimassa 31.12.2012 asti. Toinen lupa, jolla saa viedä 20 TRG-22 tarkkuuskivääriä yksityiselle yritykselle. Lupa myönnetty 7.11.2011 ja voimassa 31.12.2011 asti.

Kazakstanin tasavalta on yksi Keski-Aasian entisestä neuvostotasavalloista. Presidentti Nursultan Nazarbayev on hallinnut maata Neuvostoliiton hajoamisesta lähtien. Suuri osa vallasta maassa keskittyy presidentille. Hallitusta syytetään opposition tukahduttamisesta. Maan itsenäisyyden ajan vaaleissa, esimerkiksi vuoden 2011 ennenaikaisissa presidentinvaleissa sekä vuoden 2012 ennenaikaisissa parlamenttivaleissa Etyjin tarkailijat ovat havainneet useita puutteita. Todelliset poliittiset vaihtoehdot puuttuvat, eikä valtапuolueella ja hallitsevalla presidentillä ole haastajia.⁵¹

Freedom Housen mukaan maassa ei ole lehdistövapautta ja internetin vapautta rajoitetaan. Kokoontumisvapautta rajoitettiin rajusti esimerkiksi joulukuussa 2011, jolloin Kazakstanin poliisivoimat hajottivat lakkilevien öljytyöntekijöiden joukkoja ampumalla suoraan väkijoukkoon. Tämän seurauksena ainakin 15 ihmistä kuoli ja kymmeniä ihmisiä loukkaantui. Useita lakkujen järjestämistä syytettyjä tuomittiin tuntuviihin vankeusrangaistuksiin epäreiluksi väitetystä oikeudenkäynneissä.⁵² YK:n ihmisoikeuskomissaari tuomitsi voimankäytön täysin ylimitoitetuksi. YK:n keräämien todisteiden perusteella tilanteen eskaloitumiseen vakiitti myös paikallishallinnon korruptio.⁵³

Vuonna 2011 puolustusministeriö myönsi luvan viedä Kazakstaniin tarkkuuskiväärijä sekä merkittävän määren niiden ammuksia. Niiden vieminen alueelle, jolla poliisi voi ampua väkijoukkoon ilman seurausia, nostaa esiin ongelmia. Tarkkuuskiväärit kuuluvat välineisiin, joita turvallisuusjoukot eri puolilla maailmaa varautuvat käyttämään mielenosoitusten hajottamiseen

ja niiden estämiseen. Lisäksi kiväärienviennin vastaanottajaksi oli merkitty yksityinen yritys. Aseiden jälleenmyyntiä niin Kazakstanissa kuin Kazakstanin rajojen ulkopuolelle on vaikea kontrolloida.

SAUDI-ARABIA

Vientiluvat: Numero FI.PLM.2011-5700, jolla saa viedä Kanadan ja Yhdysvaltojen kautta Saudi-Arabiaan 36 kappaletta Nemo 120mm kranaatinheitinjärjestelmää kaikkine osineen, huoltojärjestelmien ja varaosineen sekä 1440 ammusvarastoputkea. Lupa myönnetty valtioneuvostossa 15.12.2011 ja voimassa 31.12.2014 asti. Lisäksi puolustusministeriö myönsi luvan viedä kansalliskartille miehittämättömien lentokoneiden lähetysalustan, sisäministeriolle 37 500 kappaletta M-95 sotilaskaasunaamareita sekä kymmeniä tubansia niiden komponentteja, 12 teleskooppimastoa ja 15 000 12,7 mm:n patruunaa. Esittelytarkoitusta varten myönnettiin lupa viedä pienois-kokoinen miehittämätön lennokkijärjestelmä ja kranaatinheitinjärjestelmän ammunanhallintajärjestelmän.

SaferGlobe Finlandin tutkiva juttu paljasti toukokuussa 2011 Patrian valmistelleen vuosia kehittyneen tulivoimaisen Nemo-kranaatinheitinjärjestelmän myyntiä Saudi-Arabiaan. Joulukuussa 2011 valtioneuvosto myönsi Patrialle luvan viedä 36 kranaatinheitinjärjestelmää ja suuren määren ammuksia maahan. SaferGlobe Finlandin tekemän arvion mukaan vientiluvan arvo oli noin 95 miljoonaa euroa ja Patrian vuoden 2011 tilinpäätöksen mukaan kaupan kokonaisarvo on yli 100 miljoonaa euroa. Summa vastaa Suomen puolentoista vuoden keskimääräisen sotatuoteviennin arvoa ja nostaa Saudi-Arabian Suomen 2000-luvun kolmanneksi suurimmaksi ase vientimaaksi. Edellä ovat Puola ja Ruotsi.

Saudi-Arabia on Economics Intelligence Unitin demokratia 2010 -indeksin mukaan maailman kahdeksanneksi vähiten demokraattinen valtio. Saudi-Arabiassa ei ole parlamenttia, maata hallitsee yksinvaltaisesti kuningasperhe, poliittiset puolueet sekä ammattiyhdistysliike ovat kiellettyjä, eikä kokoontumis- ja yhdistymisvapautta ole. Viranomaisten harjoittaman kidutuksen on raportoitu olevan toistuvaa, ja kuolemanrangaistuksella rangaistaan yleisesti muun kuin islamin uskon harjoittamisesta. Lisäksi Saudi-Arabia on asein tukahduttanut oman maansa šiiamuslimien mielenosoituksia, tulittonut tykistöllään Jemenin kapinallisia sekä lähettyneet joukkojaan kukistamaan Bahrainin demokratiaa vaatineita mielenosoituksia arabikevään yhteydessä vuonna

2011. Yhdysvallat on pitänyt Saudi-Arabiassa salaista miehittämättömien lentokoneiden tukikohtaa, josta käsin se on iskenyt Jemeniin. Kauppa Saudi-Arabian kanssa on täten ainakin Suomen hallitusohjelman sekä EU:n yhteisen kannan toisen (ihmisoikeuksien kunnioittaminen) ja kolmannen (määrimäassa vallitsevat aseelliset konfliktit) vientikriteerin pohjalta tarkasteltuna kyseenalainen. Näyttääkin siltä, että kauppa valmisteltessa myös muut intressit ovat painaneet vaakupissa.

Yhdysvaltain asemarkkinat

Kranaatinheitinkauppa toteutetaan Yhdysvaltojen Foreign Military Sales -ohjelman puitteissa. Yhdysvaltojen puolustusministeriö tarjoaa ohjelman kautta maan liittolaisille, ystäville ja kansainvälisille organisaatioille mahdollisuuden ostaa saman standardin mukaisia aseita kuin Yhdysvaltojen asevoimat itse käyttävät. Samalla Yhdysvaltojen puolustusministeriö tarjoaa apua sopimusneuvotteluisa sekä mahdollistaa ostojen yhdistämisen maan omiin puolustustarvikehankintoihin hintojen laskemiseksi. Puolustusministeriö ei pyri itse tekemään voittoa ohjelman kautta vaan FMS-ohjelman alaiset hankkeet maksavat ainoastaan 3,8 prosentin osuuden hankkeen arvosta hallinnointikuluna. Patrian kranaatinheititimet toimitetaan aseistukseksi panssariajoneuvoihin, jotka toimittaa General Dynamics Land Systems Canada, niinikään FMS-ohjelman alaisuudessa. Kauppa on Patrialle merkittävä, sillä yhteistyö Yhdysvaltojen puolustusministeriön kanssa saattaa olla portti Yhdysvaltojen puolustustarvikemarkkinoille ja uusiin FMS-hankkeisiin.

Työvoima- ja kauppapolitiikka

Vuonna 2011 kranaatinheitinkaupan vientilupaa käsiteltäessä Euroopan talouskehitys näytti epävarmalta ja Suomen talouden näkymät alkoivat uudelleen synkistää lyhyen elpymiskauden jälkeen.⁵⁴ Todennäköisesti siis myös taloudelliset näkökohdat ovat vaikuttaneet vientiluvan myöntämiseen.

EU:n yhteisen kannan artikla 10 mahdollistaa myös jäsenmaan taloudellisten ja teollisten etujen huomioimisen vientilupia myöntäävissä. Tämä mahdollisuus ei kuitenkaan saisi vaikuttaa vientikriteerien noudattamiseen, eli vientikriteerien kuuluisi mennä tämänkalaisen harkinnan edelle. Käytännössä Suomen kranaatinheitinkaupan yhteydessä ulko- ja turvallisuopolitiikka kuitenkin alistettiin talouspolitiikan alaisuuteen.

Kranaatinheitinkauppa tuo esille erään puolustustarviketeollisuuteen liittyvän keskeisen ongelman, riippuvuuden kyseisen teollisuushaaran taloudellisesta ja

työllistävästä vaikutuksesta. Sotateollisuus on murroksessa, sillä monet länsimaat uudistavat voimakkaasti puolustusvoimiensa rakennetta ja supistavat niiden kokoaa.⁵⁵

Kotimaisen myynnin ja turvalliseksi arvioitavien vientimaiden jäädessä vähäisiksi on kannattavuutta haittava muita markkinoilta. Ulkopoliikan alistaminen kauppa- ja työllisyyspolitiikalle kaventaa mahdollisuksia harjoittaa asevientien kohdalla arvopohjaista ulkopoliikkia, josta Suomen hallitusohjelma puhuu. Seuraaksena teollisuus, jonka tehtävänä on auttaa sotilaallisen turvallisuuden ylläpitämisessä Suomessa, vie aseita alueelle, jolla ne ovat omiaan horjuttamaan turvallisuutta ja vakautta.

Edelliseen yhtälöön tulee vielä lisäksi todennäköisesti lisääntyvä EU:n sisäinen koordinaatio. Tähän asti sotatarvikehankintoja ja puolustussuunnittelua on tehty EU:ssa suurimmaksi osaksi kansallisella tasolla. Tämä on menneisyydessä johtanut päällekkäisiin kapasiteetteihin EU:n sisällä ja resurssien tehottomaan käyttöön. Lisääntyvä koordinaatio saattaa voimistaa ylikapasiteettien purkamista ja siten sotateollisuuden volyymin supistumista.⁵⁶ Tulevaisuutta ajatellen sekä sotateollisuudella että poliittisilla päättäjillä on haasteena löytää keinoja, joilla samanaikaisesti pystytään sekä purkamaan ylikapasiteettia että takaamaan riittävä omavaraisuus ja laadukkaat sotatuoteet ilman, että aseita joudutaan viemään riskialueille.

Arabikevään tapahtumat osoittavat, että kotimaisen tai eurooppalaisen myynnin korvaaminen viennillä risikoillaan kolmansiin maihin on vaarallinen tie. Kansannousuissa useat valtiot käyttivät EU-maista lähtöisin olevia aseita mielenosoitusten tukahduttamiseen.⁵⁷ Tämänkalaiset viennit saattavat horjuttaa myös Euroopan turvallisuutta. Seuraaksena voi olla noidankehä, jossa viennit lisäävät turvallisuusuhkia, joihin on reagoitava tavalla tai toisella.

Ulko- ja turvallisuuspoliittinen ajattelu

Suomi on julkilaisutussa ulkopoliikkassaan korostanut ihmisoikeuksien kunnioittamista. Saudi-Arabiasta suuntautuneen kranaatinheitinkaupan pohjalta tarkastellen julkilausutun ulkopoliikan ja käytännön toimien välillä on ristiriita. Sen sijaan kauppa paljas-

taa Suomen ulko- ja turvallisuuspoliitikan johtojatukseen olevan edelleen perinteisen realistisen koulukunnan määrittämää: valtio määrätköön itse, miten se sisäiset asiansa järjestää. Kansainvälinen ihmisoikeuslainsäädäntö on jäänyt varjoon.

Suomi ei ole ainut EU-maa, joka on myynyt aseita Saudi-Arabiaan ja jossa on ajauduttu sisäpoliittiseen debattiin aiheesta. Syyskuussa 2011 Saksan liittokansleri Angela Merkel selitti pannsarivaunukauppoja Saudi-Arabian kanssa siten, että Saksa toivoo tulevaisuudessa kumppanivaltojen ottavan enemmän vastuuta alueellisen rauhan ja vakauden ylläpitämisessä. Julistuksessa on kaikuja vastatulessa olevan Afganistanin kriisinhallintaoperaation opeista: interventiot ulkomailta eivät väältämättä kykene tuomaan rauhaa.⁵⁸ Samalla julistus alleviivaa perinteistä turvallisuusnäkemykstä: turvallisuus luodaan asein ja sitä luovat valtiot. Mutta sekä aseeet että valtio voivat olla osa ongelmaa. Valtio, joka rikkoo ihmisoikeuksia, samalla saaha oksaa oman vaikautensa alta, kuten monissa arabikevään valtioissa on huomattu. Aseeet voivat lisätä alueellista epäluottamusta, kuten Persianlahden alueella tälläkin hetkellä tapahtuu. Osa ongelmaa onkin ulko- ja turvallisuuspoliittinen ajattelu.

Kreikan tukipakettien yhteydessä Suomikin on vaatinut euron pelisääntöjen noudattamista. EU:n yhteisiin pelisääntöihin kuuluu myös asevienin yhteenkanta. Valitettavasti sen toteuttaminen on kokonaan jäsenvaltioiden omassa kässissä, ja tästä johtuen usein myönnetään vientilupia, jotka ovat mahdollisesti kyseenalaisia.⁵⁹ Suomen ja esimerkiksi Saksan toiminta asevienin suhteen muistuttaakin rusinoiden poimimista pullasta. Molemmat korostavat euron pelisääntöjen noudattamisen tärkeyttä mutta vesittävät yhteisen ulko- ja turvallisuuspoliittisen pelisääntöjä.

Kokonaisuutena kranaatinheitinkaupassa voittopuolle laskettakoon suomalaisen aseteollisuuden menestys sekä pienoinen työllistävä vaikutus. Tappiopuolle jäävät ihmisoikeudet, EU:n lainsääntö ja yhteiset pelisäännöt, yhteen ulko- ja turvallisuuspoliikka, laaja-alainen turvallisuusajattelu sekä monenkeskinen toiminta rauhan ja vakauden ylläpitämiseksi – juuri ne asiat, jotka Suomen hallitusohjelmaan on ulkopoliikan tavoitteisiin kirjattu.

SANASTO

Ammus, ampumatarvike (Ammunition, munition)

Ammus on ampuma-aseella laukaistava esine, esimerkiksi luoti tai kranaatti. Ampumatarvikkeella (munition) tarkoitetaan laajemmin ammunnassa tarvittavia tuotteita.

Ase (Arms)

Esine, joka on tarkoitettu ihmisen tai toisen esineen vahingoittamiseen. Ampuma-aseella tarkoitetaan ammuksen laukaisun tarkoittua esinettä ja tuliasella ruutikaasan rajahdyksen voimalla laukaistavaa esinettä.

Asekauppa (Arms trade)

Ulkomaankauppa, jossa aseita ja sotatarvikkeita viedään valtiosta toiseen. Asevienti tarkeilee kauppa aseiden myyjän eli viejän näkökulmasta ja aseantuonti ostajan eli tuojan näkökulmasta.

Asekauppias (Arms dealer)

Taho, joka myy aseita, mutta ei väältämättä itse valmistaa niitä. Käytetään usein synonyymiä asevalittäjälle.

Asekauppasopimus (Arms Trade Treaty)

YK:ssa käsitellyssä oleva kansainvälinen sopimusohdotus, jonka tavoitteena ovat yhteisesti sovitut asekaupan minimisäännöt. Tooteuessaan sopimuksen on tarkoitus kattaa tavanomaisten aseiden viennit, tuonnit ja siirrot sekä määritellä aseiden myyntilupien myöntökriteerit.

Aseidensalakuljetus (Arms trafficking, Gun running)

Asekauppa tai aseiden kuljetus maasta toiseen ilman niiden kauppaan tai kuljetukseen vaadittavaa lupaa.

Asevalvonta (Arms control)

Toimenpiteet joiden avulla pyritään varmistamaan, etteivät aseeet päädy ei-toivottuun käytölle tai käyttäjille.

Asevienti (Arms export)

Katso asekauppa.

Asevientikielto (Arms embargo)

Aseiden ja sotatarvikkeiden viennin kieltyminen tietylle alueelle, tietyyn maahan tai tietylle konfliktin osapuolelle. YK:n turvallisuusneuvoston asettamat kielot sitovat kansainvälioikeudellisesti kaikki YK:n jäsenmaita. Alueellisten organisaatioiden kuten EU:n ja Etyjin asevientikielloille sitoutuu olemaan jälleenviemättä tuotteita ilman alkuperäisen vientiluvan myöntäneen valtion hallitukselta saatavalla lupaa tai konsultaatiota.

Pienaseet (Small arms and light weapons, SALW)

Pienaseet voidaan karkeasti määritellä kai-

kiski niaksi aseksi, jotka on tarkoitettu yhden ihmisen käytettäväksi. Kevyet aseeet (light weapons) puolestaan ovat aseita, joiden käyttäjän on useamman ihmisen muodostama ryhmä. YK:n määritelmän mukaan pienaseita ovat muun muassa revolverit, pistoolit ja kevyet konekiväärit. Kevyitä aseita ovat esimerkiksi kranaatinheitimet, singot, ohjuiset ja rakiaseet aina 100 mm:n kaliperiin asti.

Asevalittäjä (Arms broker)

Henkilö tai yritys, joka toimii palkkiota vastaan itsenäisenä yhdyskentönä tai yrityksenä asiakkaan ja myyjän välillä. Toisin kuin edustajan, asevalittäjän toiminta ei ole rajoittunut tietyihin valmistejiin tai tuotemerkeihin vaan hän etsii aktiivisesti asiakkaita ja myyjiä.

Edustaja (Agent)

Henkilö tai yritys, joka myy provisioria (komissio) vastaan asetehaiden tuotteita määritylä maantieteellisellä alueella. Edustajalla on kirjalliset sopimukset ennalta sovittujen asevalmistajien kanssa joko niiden kaikkien tai

tietyjen puolustusharjojen tuotteiden virallisena edustajana toimimisesta. Edustaja on yleensä aseiden ja sotatarvikkeiden virallinen myyjä, jolla on tuotteisiinsa liittyviä huolto- ja tuotetakuu vastuita.

Huolitsija (Freight forwarder)

Henkilö tai yritys, joka huolehtii toisen osapuolen omistamien aseiden kuljetusjärjestelyistä liitystä tullaukseen ja tuonti- sekä vientiselvityksiin.

Immateriaalisten oikeuksien siirto (Intangible transfer)

Tuotteen immateriaalioikeuksien kuten patentin, mallin tai tavaramerkkin siirto toiselle osapuolelle. Asekaupassa tähän liittyy kustellua siitä, voiko immateriaalisia oikeuksia siirtämällä kiertää asevalvontaa ja vientilupakäytäntöjä.

Kaksoiskäyttötuote (Dual-use good)

Tuote, teknologia tai palvelu, jota voidaan käyttää siviiliiluoituisen käytön lisäksi joukkotuhoaiseen tai sen kuljetamisessa tarvittavan ohjuksen valmistamiseen tai jolla voidaan edistää yleistä sotilaallista toimintakykyä.

Kauttakuljetus (Transit)

Tuotteen vieminen fyysisesti tietyn valtion alueen (maa-, vesi- tai ilmatilte) kautta kolmanteen maahan.

Kuljetusasiaines (Shipping agent)

Kuljetusyrityksen asiaines, jonka tehtävänä on huolehtia hallinnollisista tehtävistä (esimerkiksi lähtöselvitys, rahan turku, asiakirjat ja yhteistyö satamaviranomaisten kanssa) rahdin saapuessa määäränpäähän.

Lisensi (Licence)

Tuotteen valmistusoikeuden myynti toiselle taholle. Jos kyseisten tuotteiden vientiin vaaditaan lupa, on myös valmistusoikeuden siirtämiseen haettava vientilupa. Englanninkielessä lisensiillä tarkoitetaan yleensä vientilupaa (export licence) ja valmistuslupaa kutsutaan termillä "licensed production".

Loppukäyttäjätodistus (End-user certificate)

Asiakirja, jonka avulla pyritään todentamaan vienniltään luvanvaraisten tuotteiden todellinen ja lopullinen käyttäjä. Asiakirjassa tuotteiden vastaanottaja sitoutuu olemaan jälleenviemättä tuotteita ilman alkuperäisen vientiluvan myöntäneen valtion hallitukselta.

Pienaseet

(Small arms and light weapons, SALW)

Pienaseet voidaan karkeasti määritellä kai-

kiski niaksi aseksi, jotka on tarkoitettu yhden ihmisen käytettäväksi. Kevyet aseita (light weapons) puolestaan ovat aseita, joiden käyttäjän on useamman ihmisen muodostama ryhmä. YK:n määritelmän mukaan pienaseita ovat muun muassa revolverit, pistoolit ja kevyet konekiväärit. Kevyitä aseita ovat esimerkiksi kranaatinheitimet, singot, ohjuiset ja rakiaseet aina 100 mm:n kaliperiin asti.

Välikäsi (Middleman, Arms fixer)

Henkilö tai yritys, joka saa palkkion saatettuaan aseiden myyjän ja ostajan yhteen. Välikäsi ei ole osapuolen varsinaisessa kauppatapahtumassa. Katso asetointimaja ja -väliäjä.

Yhteinen kanta (Common position)

EU:n sopimus sotilasteknologian ja puolustustarvikkeiden viennin valvontaa koskevien yhteisten sääntöjen määritelmästä (2008/944/YTP). Sopimus tunnetaan parhaiten kahdeksasta asevientiä kontrolloimaan pyrkivästä kriteeristä, jotka liittyvät muun muassa konfliktieihin ja ihmisoikeuksiin. Yhteinen kanta korvasi vuodesta 1998 lähtien voimassa olleen EU:n käytäntesäännön (Code of Conduct). Yhteisen kannan soveltamisohjeita on koottu käyttäjän oppaaseen.

Sotatuote (Military material)

Tuote, joka on tarkoitettu sotilaskäyttöön. Suomen lainsäädännössä käytetään termiä puolustustarvike (defence material). Tuotteet on listattu EU:n sotatarvikelistassa (Military List).

Turvallisuus (Security)

Turvallisuus voidaan jakaa uhan aiheuttajan perusteella valtioiden vihamieliseen toimintaan, rikollisuuteen (security) ja onnettomuuksiin sekä vahinkoihin (safety). Latinaa oleva "se" tarkoittaa *ilm* ja "cure" *hulta*. Turvallisuus on tunne. Sillä viitataan yleensä strategisen tason toimintaan.

Turvatuote (Safety)

Tuote tai palvelu, jonka avulla pyritään saavuttamaan turvalle asetettu tavoiteita tai turvamaan jokin määärätty asia. Turvapalveluyritys (Security company) tarjoaa turvatoimia.

Vientilupa (Export licence)

Viranomaisten luvanvaraisien tuotteiden ulkomailkupassa oikeuteen antama vientiluputus. EU:n jäsenvaltioiden välillä tapahtuva vientiä kutsutaan siirroiksi (siirtolupa). Esittelyluvalla tuotteen voi viedä messuille tai potentialiselle asiakkaalle kokeilavaksi, ja väliaikaisella vientiluvalla sen voi lainata tai vuokrata. Vientiluvalla tuotteen saa viedä pysyvästi maasta, ja esittely- ja väliaikaisella luulla viedyt tuotteet on palautettava luvan myöntäneeseen maahan luvan voimassaolon päättymisen jälkeen. Suomessa sotatuoteiden osalta vientiluvan myöntää puolustusministeriö ja merkittävissä tapauksissa valtioneuvosto. Kaupalliselle asevientille vientiluvan myöntää Poliisihallitus. Kaksoiskäyttötuotteille vientiluvan myöntää ulkoasiainministeriö.

Vientilaki (Export law)

Suomessa sotatarvikkeiden vientiä säätelevät laki puolustustarvikkeiden maastavienistä ja kauttakuljetuksesta (282/2012), valtioneuvoston päätös puolustustarvikkeiden maastavienistä, kauttakuljetusta ja väilitystä koskevista yleisistä suuntaaviivoista (1000/2002) sekä puolustusministeriön asetus puolustustarvikkeiden maastavienistä ja kauttakuljetuksesta (7.2.1997/108). Kaksoiskäyttöteknologian vientiä säätelee laki kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnanasta (26.7.1996/562). Ei-sotilaallisten aseiden ja ammusten kaupallista vientiä säätelee ampu-asma-aselaki (9.1.1998/1).

Yhteinen kanta (Common position)

EU:n sopimus sotilasteknologian ja puolustustarvikkeiden viennin valvontaa koskevien yhteisten sääntöjen määritelmästä (2008/944/YTP). Sopimus tunnetaan parhaiten kahdeksasta asevientiä kontrolloimaan pyrkivästä kriteeristä, jotka liittyvät muun muassa konfliktieihin ja ihmisoikeuksiin. Yhteinen kanta korvasi vuodesta 1998 lähtien voimassa olleen EU:n käytäntesäännön (Code of Conduct). Yhteisen kannan soveltamisohjeita on koottu käyttäjän oppaaseen.

LÄHTEET

Sotatarvikkeiden vientiä koskevat tiedot on saatu puolustusministeriön EU:ta varten julkisesta tilastosta ja lisäksi on käytty läpi kaikki vuoden aikana myönnetyt vientiluvat. Sotatarvikkeet on raportoitu neljässä kategoriassa, jotka on saatu yhdistämällä EU:n puolustusrakelutettelon (ML) mukaiset tuoteryhmät seuraavasti:

1. Asete ja ammukset (ML 1-5, 7 (pl. 7F-H), 8, 12, 14, 19)
2. Asealustat: esimerkiksi lentokoneet, laivat ja ajoneuvot (ML 6, 9-10, 20)
3. Panssarointi ja suojarusteet (ML 7F-H, 13)
4. Avustavat laitteet: esimerkiksi sotilaseläketekniikka ja tiedustelujärjestelmät (ML 11, 15-18, 21-22)

Kakoiskäytöltuotteiden vientilupatedot on saatu julkisuuslain mukaiselle tietopyynnöllä ulkoasiainministeriöstä. Kakoiskäytöltuotteet on esitetty yhtenä kategoriana, joka pitää sisällään seuraavat tuoteluokat:

0: Ydinaineet, laiteistot ja laitteet

1: Erityismateriaalit ja niihin liittyvät laitteet

2: Materiaalin käsittely

3: Elektroniikka

4: Tietokoneet

5: Tietoliikenne ja "tiedon suojaus"

6: Anturit ja "laserit"

7: Navigointi ja ilmailu

8: Meriteknologia

9: Ilma- ja avaruusalusten työntövoima

A: Tuote, joka ei kuulu direktiivin alaiseen tuotelistaan, mutta jonka vientiä on rajoitettu yhteen tai useampaan maahan

B: Tuote, joka on asetettu valvonnan alaiseksi EU:n tiettyä maata koskeissa pakotteissa.

Kaupallisten aseiden ja ammusten vientilupatedot on saatu julkisuuslain mukaisella tietopyynnöllä Poliisihallituksen asehallintoyksiköstä. Kaupalliset aseet on jaettu lyhyisiin (pistoolit, revolverit, pienoisristoileilat) ja pitkiin (haulikot, kiväärit, pienois-kiväärit) ampumaa-aseisiin. Muita aseita (mm. kaasusumuttimet) ja aseen osia ei ole laskettu mukaan tilastoihin. Kaupalliset patruunat on jaettu lyhyiden aseiden patruunoihin (pistooli, revolveri) ja pitkiin aseiden patruunoihin (kivääri, pienois-kivääri, haulikko).

1. Ammattiilisto Pro, lehdistötiedote 26.4.2012.
2. Sähköposti Pykälä – Lönroth 3.8.2012.
3. SIPRI, 2012, SIPRI Yearbook 2012 – Arms, Disarmament and International Security, Summary, Tukholma. URL: <http://www.sipri.org/yearbook/2012/files/SIPRIYB-12Summary.pdf>, 15.1.2013.
4. Pykälä, Jarmo & Salminen, Mirva, 2012, Finanssikriisin vaikutus Suomen ja Euroopan unionin jäsen maiden puolustusmenoihin, SaferGlobe Finland, Helsinki. URL: <http://www.saferglobe.fi/?epaper=finanssikriisin-vaihtoehto-puolustusmenoihin>.
5. SIPRI, 2012, ks. aiempi viite.
6. Ibid.
7. Ibid.
8. SIPRI, 2010, SIPRI Yearbook 2010 – Arms, Disarmament and International Security, Summary, Tukholma. URL: <http://www.sipri.org/yearbook/2010/files/SIPRIYB-10summary.pdf>, 15.1.2013.
9. SIPRI, 2012, ks. aiempi viite.
10. Euroopan unionin virallinen lehti, 2012, Sotilastechnologian ja puolustustarvikkeiden viennin valvontaa koskevien yhteisten sääntöjen määrittämisestä hyväksytyn neuvoston yhteisen kannan 2008/944/yutp 8 artiklan 2 kohdan mukainen neljätoista vuosikertomus (2012/c 386/01). URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:009:0001:0417:FI:PDF>, 19.1.2013. Toteutuneet vientiluvut, ks. ed. viite.
11. Human Rights Watch, 2011, Neither Rights Nor Security – Killings, Torture, and Disappearances in Mexico's "War on Drugs". URL: <http://www.hrw.org/reports/2011/11/09/neither-rights-nor-security-0>, 18.1.2013.
12. Euroopan unionin Neuvosto, 2010, Mexico – European Union Strategic Partnership Joint Executive Plan. URL: <http://www.europarl.europa.eu/intcoop/eurolat/key_documents/mexico/strategic_partnership_en.pdf>, 21.1.2013.
13. Human Rights Watch, 2011, ks. aiempi viite.
14. Pykälä, Jarmo, 2011, Libyassa ammuutta rypälepommilla ei ole yhteyttä Suomeen. Tutkiva juttu 12.8.2011, SaferGlobe Finland.
15. Sähköposti Poliisihallituksen Asehallinto – SaferGlobe Finland 11.1.2013.
16. Gemeinsame Konferenz Kirche und Entwicklung, 2012, Rüstungsexportbericht 2012, Berlin/Bonn. URL: <http://www3.gkke.org/fileadmin/files/downloads-allgemein/REB-2012-BPK-Fassung.pdf>, 15.1.2013.
17. Gemeinsame Konferenz Kirche und Entwicklung, 2011, Rüstungsexportbericht 2011, Berlin/Bonn. URL: <http://www3.gkke.org/fileadmin/files/downloads-allgemein/REB_2011_fuer_Presse.pdf>, 15.1.2013.
18. Frankfurter Allgemeine Zeitung 12.8.2011, Firma aus Saudi-Arabien baut Gewehre in deutscher Lizenz. URL: <http://www.faz.net/gq5-6m3uo>, 16.01.2013.
19. Esimerkki Saudi Arabian bruttokansantuote (BKT) oli vuonna 2011 576,8 miljardia dollaria ja seuraavaan BKT vuonna 2009 oli 331,0 miljardia dollaria. Lähde: Maailmanpankki. URL: <http://data.worldbank.org/country>, 16.1.2013.
20. Lyhyt analyysi Persianlahden jakolinjoista ks. esim. Dreazen, Yochi, 2012, The Persian Gulf's Nuclear Choice, Pulitzer Center on Crisis Reporting 03.02.2012. URL: <http://pulitzercenter.org/node/10439>, 15.1.2013.
21. Amnesty International & Omega Research Foundation, 2010, From Words to Deeds: making the EU ban on the trade in 'tools of torture' a reality. URL: <http://www.amnesty.org/en/library/info/EUR01/004/2010/en>, 18.1.2013.
22. Amnesty International & Omega Research Foundation, 2010, ks. aiempi viite.
23. Human Rights Watch, 2010, Unjust and Unhealthy, HIV, TB, and Abuse in Zambian Prisons, New York. URL: <http://www.hrw.org/reports/2010/04/27/unjust-and-unhealthy-0>, 25.2.2013.
24. Chicago Tribune 21.01.2011, Hospira ceases production of anesthetic used in executions. URL: <http://articles.chicagotribune.com/2011-01-21/business/ct-biz-0122-execution-drug-20110121_1_hospira-executions-capital-punishment>, 5.2.2013.
25. Casciani, Dominic, 2010, US lethal injection drug faces UK export restrictions, BBC News UK 29.10.2010. URL: <http://www.bbc.co.uk/news/uk-11865881>, 25.2.2013; sekä Der Spiegel 12.12.2011, Death Penalty Opposition: EU Set to Ban Export of Drug Used in US Executions. URL: <http://www.spiegel.de/international/europe/death-penalty-opposition-eu-set-to-ban-export-of-drug-used-in-us-executions-a-803238.html>, 18.2.2013.
26. Drug, Discovery & Development 01.04.2012, Lundbeck Sells Pentobarbital Rights. URL: <http://www.dddmag.com/news/2012/01/lundbeck-sells-pentobarbital-rights>, 10.2.2013.
27. Death Penalty Information Center, 2013, State by State Lethal Injection. URL: <http://www.deathpenaltyinfo.org/state-lethal-injection>, 20.2.2013.
28. Der Spiegel 12.09.2012, Hinrichtungen per Giftspritze: Deutscher Hersteller beschränkt Narkosemittel-Export in die USA. URL: <http://www.spiegel.de/wissenschaft/me dizin/todesspritze-fresenius-beschraenkt>
29. Euroopan unionin virallinen lehti, 2008, Aseiden vientiä koskevat euroopan unionin käytännestäntöjen toimintaohjeen 8 mukainen kymmenes vuosikertomus. URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ do?uri=OJ:C:2008:300:0001:0374:FI:PDF>, 19.01.2013. Luvt koskevat toteutuneita vientejä. Kaikki valitut eivät kuitenkaan raportoi toteutuneita vientejä, joen todellinen määrä on korkeampi kuin tässä ilmoitettu.
30. Euroopan unionin virallinen lehti, 2012, Sotilastechnologian ja puolustustarvikkeiden viennin valvontaa koskevien yhteisten sääntöjen määrittämisestä hyväksytyn neuvoston yhteisen kannan 2008/944/yutp 8 artiklan 2 kohdan mukainen neljätoista vuosikertomus (2012/c 386/01). URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:009:0001:0417:FI:PDF>, 19.1.2013. Toteutuneet vientiluvut, ks. ed. viite.
31. Department for Business, Innovation & Skills, 2012, New export control of Propofol announced, Press Release 11.7.2012. URL: <http://news.bis.gov.uk/Press-Releases/New-export-control-of-Propofol-announced-67cc2.aspx>, 28.02.2012.
32. Reprieve UK, 2013, Stop the Lethal Injection Project (SLIP). URL: <http://www.rerieve.org.uk/investigations/executiondrugs/>, 20.2.2013.
33. Tu Thanh Ha, 2013, Vietnam to try producing own lethal drugs for death sentences, The Globe and Mail 24.1.2013. URL: <http://www.theglobeandmail.com/news/world/vietnam-to-try-producing-own-lethal-drugs-for-death-sentences/article7828354/>, 20.2.2013.
34. OHCHR, 2012, Opening remarks by UN High Commissioner for Human Rights Navi Pillay at press conference during her mission to Kazakhstan Astana, 12 July 2012. URL: <http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=12343&LangID=E>, 25.02.2013.
35. Amnesty International & Omega Research Foundation, 2007, European Union: Stopping the Trade in Tools of Torture. URL: <http://www.amnesty.org/fr/library/info/POL34/001/2007/en>, 6.2.2013.
36. Amnesty International & Omega Research Foundation, 2012, ks. aiempi viite.
37. Amnesty International & Omega Research Foundation, 2012, ks. aiempi viite.
38. Amnesty International & Omega Research Foundation, 2012, Putting an End to the EU Trade in "Tools of Torture". URL: <http://195.234.175.160/en/library/info/ACT30/06/2012/en>, 18.1.2013.
39. Amnesty International & Omega Research Foundation, 2012, ks. aiempi viite.
40. Amnesty International & Omega Research Foundation, 2012, ks. aiempi viite.
41. Sierra Leonen erityistuomiostuin, Trial Chamber II, Syttäjä v. Charles Ghankay Taylor, tuomio, 18.5.2012.
42. Gallant, Kenneth, 2012, Charles Taylor, Arms Dealers and Reparations, Jurist 7.6.2012. URL: <http://jurist.org/forum/2012/06/kenneth-gallant-taylor-reparations.php>, 25.02.2013; sekä Feinstein, Andrew, 2011, The Shadow World: Inside the Global Arms Trade, New York, Farrar, Straus and Giroux
43. Stewart, James G., 2011, Corporate War Crimes: Prosecuting the Pillage of Natural Resources, Open Society Foundations, New York: Open Society Institute. URL: <http://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/pillage-manual-2nd-edition-2011.pdf>, 25.2.2013.
44. Syttäjä - kansainvälinen rikostuomiostuin, 2003, Lehdistötiedote 16.7.2003 – Communications Received by the Office of the Prosecutor of the ICC. URL: <http://www.amicc.org/docs/Ocampo7_16_03.pdf>, 25.02.2013.
45. Vuoteen 2009 mennessä kaikkiaan 35 maata oli julkaissut ainakin yhden kansallisen aseventiraportin, kun määrä vielä 1990 oli neljä. Lähde: Weber, Henning & Bromley, Mark, 2011, SIPRI Fact Sheet, March 2011. URL <http://books.sipri.org/product_info?c_product_id=423>, 25.2.2013.
46. Vertailussa Suomen lisäksi: Ruotsi, Tanska, Virossa, Ranska, Saksa ja Iso-Britannia. Lähteenä on käytetty Saferworldin EU-maista kokoamasta kansallisten aseventiraporttien tietokantaan vuodelta 2011 (viimeisin käytetävissä oleva tilasto): Saferworld, 2011, Arms Transfer Reporting Database. URL: <http://www.saferworld.org.uk/eureporting/>, 25.2.2013.
47. Lähteenä käytetty YK:n tietokantaan "The Global Reported Arms Trade – The UN Register of Conventional Arms", jonka viimeisimmat tiedot ovat vuodelta 2010. Tietokanta on osoitteessa: <http://www.un-register.org/HeavyWeapons/Index.aspx>, 25.2.2013.
48. Lisätietoja, ks. Bonn International Centre on Conversion, Rüstungsexport. URL: <http://www.bicc.de/ruestungsexport/index.php/db>, 20.2.2013.
49. Report of the Bahrain Independent Commission of Inquiry 23 November 2011, sivu 298. URL: <http://files.bici.org.bh/BICReportEN.pdf>, 25.2.2013.
50. Sähköposti Poliisihallituksen Asehallinto – SaferGlobe Finland 27.2.2013.
51. ETYJ, Office for Democratic Institutions and Human Rights, 2011, Republic of Kazakhstan Early Presidential Election 3 April 2011, OSCE/ODIHR Election Observation Mission Final Report, Varsova. URL: <http://www.osce.org/odihr/elections/78714>; sekä ETYJ, Office for Democratic Institutions and Human Rights, 2012, Republic of Kazakhstan Early Parliamentary Elections 15 January 2012, OSCE/ODIHR Election Observation Mission Final Report, Varsova. URL: <http://www.osce.org/odihr/elections/89401>, 15.02.2013.
52. Human Rights Watch, 2012, Striking Oil, Striking Workers, Violations of Labor Rights in Kazakhstan's Oil Sector. URL: <http://www.hrw.org/reports/2012/09/10/striking-oil-striking-workers-0>, 15.02.2013.
53. OHCHR, 2012, Opening remarks by UN High Commissioner for Human Rights Navi Pillay at press conference during her mission to Kazakhstan Astana, 12 July 2012. URL: <http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=12343&LangID=E>, 25.02.2013.
54. Toivo Martikainen, 2011, "Miinukselle menänän – edessä hyvin huonot ajat", Taloussanomat 13.9.2011. URL: <http://www.taloussanomat.fi/kantsalaisot/2011/09/13/miinukselle-menaa-edessa-hyvin-huonot-ajat/201112834/12>, 22.1.2013.
55. Mikkola, Harri, Anteroinen, Jukka & Lauttamaäki, Ville, 2012, Uhka vai mahdolisus? Suomi ja Euroopan puolustus- ja turvalisusmarkkinoiden muutos. FIIA Report 33, Ulkopolitiikan instituuti, Helsinki. URL: <http://www.fii.fi/assets/publications/FIIAReport33_web.pdf>, 2.2.2013.
56. Ibid.
57. Vranckx, An, Slijper, Frank & Isbister, Roy, 2011, Lessons from MENA – Appraising EU Transfers of Military and Security Equipment to the Middle East and North Africa, a Contribution to the Review of the EU Common Position, Academia Press, Gent. URL: <http://www.psw.ugent.be/crg/publications/bb-2withyperlinks.pdf>, 5.2.2013.
58. Hammerstein, Konstantin von et al., 2012, German Weapons for the World – How the Merkel Doctrine Is Changing Berlin Policy, Spiegelonline 12.3.2012. URL: <http://www.spiegel.de/international/germany/german-weapons-exports-on-the-rise-as-merkeldocinetakes-hold-a-870596.html>, 22.1.2013.
59. Bromley, Mark, 2012, The review of the EU common position on arms exports: prospects for strengthened controls, Non-Proliferation Papers No. 7 January 2012, EU Non-Proliferation Consortium. URL: <http://www.sipri.org/research/armaments/transfers/controlling/research/disarmament/eu-consortium/publications/publications/non-proliferation-paper-7>, 22.01.2013.
60. Paavo J. Teittinen on oikeustieteen opiskelija ja tutkimusasistentti Helsingin yliopistossa. Hän on myös Pugwashin Suomen toimikunnan jäsen.
61. Timmy Trümpler on SaferGlobe Finlandin tutkija. Aiemmin hän on muun muassa työskennellyt saksalaisen Civil Peace Service:n tietokantahankkeessa ja saksalaisen Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) alaisessa rauhanhankkeessa Nepalissa sekä koordinoinut EU:n Kansalaisten Eurooppa -ohjelman ja Itämeriohjelman alaisia kansainvälisiä projekteja.

KIRJOITTAJAT

Suomen aseventiraportin toimitamiseen ovat osallistuneet SaferGlobe Finlandin jäsenet.

Elli Kyömäki on aseidenriisunnan asiantuntija, joka on uransa aikana työskennellyt muun muassa YK:ssa, Etyjissä ja Small Arms Survey -tutkimusyksikössä. Hän veti YK:n aseidenriisuntatutkimusinstituutin UNIDIRin ja EU:n yhteistä YK:n asekauppasopimus neuvotteluista tukevaa projektila vuosina 2009–2012 ja on nyt vierailevana tutkijana (Associate Fellow) Chatham House-instituutissa.

Jarmo Pykälä on SaferGlobe Finlandin perustaja ja toimii verkoston koordinaattorina. Hän on tutkinut asekauppaan, maanpuolustusta ja siviilihallintaa. Hän on tehnyt tutkivaa journalismia asekaupasta ja raportoinut ensimmäisenä muun muassa kranaatinheitinkaupasta Saudi-Arabiaan.

Mikko Autti toimii tutkijana YK:n rauhanturvaoperaatiossa Norsunluurannikolla erikoisalan aseventiikillä ja laiton asekauppa. Aiemmin hän on työskennellyt YK:n pääsihteeristön aseriisuntaosastolla, Crisis Management Initiativessa (CMI) sekä suomalaisessa kriisihallintajoukkossa Kosovossa. Hän on julkaisutti useita kirjoituksia koskien siviilikriisihallintaa ja asekauppa.

Paavo J. Teittinen on oikeustieteen opiskelija ja tutkimusasistentti Helsingin yliopistossa. Hän on myös Pugwashin Suomen toimikunnan jäsen.

Timmy Trümpler on SaferGlobe Finlandin tutkija. Aiemmin hän on muun muassa työskennellyt saksalaisen Civil Peace Service:n tietokantahankkeessa ja saksalaisen Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) alaisessa rauhanhankkeessa Nepalissa sekä koordinoinut EU:n Kansalaisten Eurooppa -ohjelman ja Itämeriohjelman alaisia kansainvälisiä projekteja.

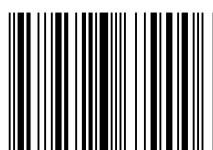

CHANGEMAKER
KIRKON ULKOMAAANAVUN NUORISOVERKOSTO

"Rauha ei tarkoita vain ristiriitojen poissaoloa,
vaan oikeudenmukaisuuden läsnäoloa."

~ Martin Luther King, 1963 ~

www.changemaker.fi

9 789526 679006 >

Painolaitokset
441-042.9

02-31-146